

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

32E JAARGANG

WOENSDAG 29 OCTOBER 1947

No. 1590

COMMISSIE VAN REDACTIE:

H. W. Lambers; N. J. Polak; J. Tinbergen;

F. de Vries;

J. H. Lubbers (Redacteur-Secretaris).

Assistent-Redacteur: A. de Wit.

Administratie: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W.).
Telefoon: Redactie 38040, Administratie 38340. Giro 8408.Alle correspondentie betreffende advertenties te richten
aan de Firma H. A. M. Roelants, Lange Haven 141,
Schiedam (Tel. 69300, toestel 6).

INHOUD:

	Blz.
De artikelen van deze week	855
Uit buitenlandse bron	855
Nog eens deskundigheid in het bezuinigen door Dr A. Winsemius	856
Juichende gemeenten door J. Hasper	859
Tweeërlei investeringscontrôle door J. Bartels	861
De betekenis van de indexcijfers van de arbeidspro- ductiviteit van het Centraal Bureau voor de Sta- tistiek door Ir J. Sandee	863
Mededeling van het Secretariaat van de Centrale Commissie voor de Rijnvaart	864
Aantekening: Enkele aspecten van de internationale handel	865
Internationale notities: Oostenrijk tussen Oost en West	866
Het Engelse betalingsverkeer met België	866
Ontvangen boeken en brochures	867
Geld- en kapitaalmarkt	867
Statistieken: Bankstaten	868
Groothandelsprizen van granen, veldbonen, boter en kaas	869
Verkeer en vervoer in Nederland	869
Maandcijfers van de grote banken in Nederland	870

DEZER DAGEN

heeft President Truman verzamelen geblazen: op 17 November a.s. komen de vertegenwoordigers van het Amerikaanse volk in krijgsraad bijeen. Het te bestrijken terrein omvat, volgens de toelichting van de President, het totaal der Amerikaanse economische politiek, nationaal en internationaal. Het materiaal, waarop de te volgen strategie zich zal moeten baseren, nadert zijn voltooiing: de bestudering van het rapport der 16 Europese landen is bijna ten einde; de Commissie-Herter, die een verkenningstocht door Europa heeft gemaakt, en de Commissie-Harriman, die moet aangeven, wat de Verenigde Staten in totaal in het vuur kunnen brengen, hebben binnenkort hun verslag gereed. Ook volgens Marshall is de tijd van handelen gekomen.

Deze verklaring van de Amerikaanse minister van Buitenlandse Zaken houdt tevens nogmaals de erkenning in, dat Europa de slag tegen de naderende winter en de dollarschaarste dreigt te verliezen. De Engelsen althans kregen van Sir Stafford Cripps te horen, dat de ravitaillering uit dollargebieden verder moet worden beperkt; zij raken er langzamerhand aan gewend, dat de Regering alarm slaat in étappes. Slechts de passage uit de Troonrede, die een wet tot beperking van de bevoegdheden van het Hogerhuis aankondigde, verwekte meer dan gewone deining in de gelederen. In Zweden machtigde de Regering de Rijksbank tot vordering van alle activa in het buitenland. Nederland heeft weliswaar geen „stop-gap aid” nodig, maar het krijgt minder benzine, en aardappelmeel in het brood. In Frankrijk strijdt, nu de Gaulle zijn stilzwijgen heeft verbroken, Ramadier met de rug tegen de muur tegen de inflatie en een politieke aanval van twee fronten. Bij dit alles veroorzaken lage waterstanden een verdere teruggang van een toch reeds beperkt Europees handelsverkeer.

Er is van het standpunt der Amerikaanse Regering uit dus alle reden voor een economisch offensief. Zal het Congres de door de Regering ontwikkelde plannen goedkeuren?

In elk geval ligt, naar het schijnt, voor President Truman een Pyrrhus-overwinning in het verschiet. „It is believed to be political suicide for the President to call a hostile Congress”, aldus „The Times” van 25 dezer; Truman heeft volgens dit blad het besluit tot deze moedige actie genomen op advies van Marshall, „who is not interested in domestic politics”. Het zijn met name de Republikeinse senatoren, die hiervoor meer belangstelling tonen. Velen van hen leveren thans reeds slag met de Regering; zo verklaarde John Taber reeds, dat hij de aan Frankrijk en Italië toegedachte voorlopige steun van \$ 642 miljoen te veel vond; voorts achtte Senator Bridges, op inspectietocht door Duitsland met het „Senate Appropriations Committee”, de ontmanteling van de Duitse industrie en de herstellerveranties aan Rusland een strategische fout. Het betreft hier, volgens de „New York Herald Tribune” van 25 dezer, tactische finesses op één grondplan: „in fact, November 17 now appears as the real date for the opening of the 1948 Presidential Campaign”.

Inmiddels hebben twee Republikeinse kandidaten dit strijdperk thans officieel betreden: Harold Stassen en Robert A. Taft. Stassen heeft juist ontdekt, dat het Congres met de economische strategie ook de „cold war” tegen de Sovjet-Unie te lijf kan gaan; hij heeft althans verklaard, dat Rusland, wanneer de Verenigde Staten en Europa een snelle stijging der productie weten te bereiken, vanzelf zal overgaan tot een systeem van economische vrijheid; de tragedie van een derde wereldoorlog kan aldus worden voorkomen. Zal Taft nog hoger weten te grijpen?

„Il faut cultiver notre jardin”, aldus Candide. De Nederlanders bereiden zich, „cold war” en beginnende strijd tegen de koudé ten spijt, reeds voor op de komende lente, getuige de boomplandag op Walcheren.

De Curaçaosche Handel-Maatschappij N.V.

(Curaçao Trading Company, S.A.)

GEBOUW „ATLANTA“
Stadhouderskade 6 - Amsterdam

Is voor hare kantoren en vestigingen in Curaçao, Suriname en alle voorname plaatsen in het Caraïbische gebied **blijvend geïnteresseerd in offerten van fabrikanten van:**

Bouwmaterialen	Huish. artikelen	Textiel
Hang- en Sluitwerk	Electr. Technische art.	Papier
Bouwbeslag	Glas	Emaille
Kleine IJzerwaren	Sanitaire artikelen	Levensmiddelen
Gereedschappen	Dakpannen	Keramische art.

Behandeling van alle
bankzaken

* *

Bezorging van alle
assurantiën.

R. MEES & ZONEN

BANKIERS EN ASSURANTIE-MAKELAARS

AMSTERDAM - ROTTERDAM - 'S-GRAVENHAGE
DELFT - SCHIEDAM - VLAARDINGEN

Nederlandsch Indische Handelsbank, N.V.

Amsterdam — Rotterdam — 's-Gravenhage

Alle Bank- en Effectenzaken

EERSTE NEDERLANDSCHE

Verzekering Mij. op het Leven en tegen Invaliditeit N.V.
Gevestigd te 's-Gravenhage

ADMINISTRATIEKANTOOR DORDRECHT · BELLEVUESTRAAT 2, TELEFOON 5346

Personeels-Pensioenverzekering

verschafft directe fiscale besparing — afschrijving van toekomstige lasten — blijvende sociale voldoening
Vraagt U eens welgedocumenteerd advies aan ons
BUREAU VOOR COLLECTIEVE CONTRACTEN

NEDERLANDSCHE BEDRIJFSBANK N.V.

HERENGRACHT 320, AMSTERDAM
TELEF. 35634, 35173, 33454.

KAPITAALVERSCHAFFING AAN
NEDERLANDSCHE BEDRIJVEN

RAADGEVENDE FUNCTIE BIJ BEDRIJFS-
FINANCIERING

gispen

meubelen en gisolampen

culemborg
amsterdam
rotterdam

Koninklijke
Nederlandsche
Boekdrukkerij
H. A. M. Roelants
Schiedam

met papier geïsoleerde kabels
voor zwakstroom en sterkstroom
koperdraad en koperdraadkabel
kabelgarnituren, vulmassa en olie

NKFB

N.V. NEDERLANDSCHE KABELFABRIEK
DELFT

DE ARTIKELEN VAN DEZE WEEK.

Dr A. Winsemius. *Nog eens deskundigheid in het bezuinigen.*

Enige gezichtspunten, die van belang zijn in een discussie over de techniek van het bezuinigen door de Overheid. Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen *beleidsuitgaven* en *beheersuitgaven*. Bij de *beleidsuitgaven* gaat het om vraagstukken van regeringsbeleid; zij kunnen slechts worden verminderd door samenwerking van Kabinet en Staten-Generaal. Vermindering der *beheersuitgaven* — uitgaven voor de organisatie — moet zich binnen ieder der Departementen afspelen. Opgemerkt wordt, dat de *beheersuitgaven* naar schatting 25 pCt van de totale overheidsuitgaven uitmaken; dat door rationele organisatie het begrotingstekort zeer aanzienlijk kan worden verkleind, is dus niet juist.

Dit artikel beperkt zich tot de *beleidsuitgaven*. De analyse leidt tot de conclusie, dat een doorwerking van de tweede wet van Gossen — vgl. Prof. Dr O. Bakker in „E.-S.B.” van 20 Augustus jl. — slechts mogelijk is bij de tot heden gevolgde methode: budgettering van onderaf, en dat deze wet nimmer een uitgangspunt voor een bezuiniging levert.

J. Hasper. *Juichende gemeenten.*

Een analyse van het rapport, dat de Commissie-Oud met betrekking tot de gemeentelijke financiën heeft uitgebracht. Dit is een voorlopig rapport, dat een noodoplossing geeft, bestaande in een reorganisatie van het Gemeentefonds. De splitsing van dit fonds in twee gedeelten komt te vervallen; de gemeenten zullen er thans vier uitkeringen uit kunnen ontvangen, t.w. de zgn. jaarwedde-uitkering, een belastinguitkering, een bijzondere uitkering en een algemene uitkering.

Schr. gaat nader op deze uitkeringen in en blijkt op enkele punten de opvatting van Prof. Mr C. W. de Vries — zie o.a. „E.-S.B.” van 15 October jl. — niet te kunnen onderschrijven. In dit verband wijst schr. met nadruk op de noodzaak tot herstel van de verantwoordelijkheid der gemeenten voor de gang van zaken, ook in financieel opzicht.

J. Bartels. *Tweeërlei investeringcontrôle.*

Er zijn twee verschillende vormen van investeringscontrôle: de investeringscontrôle als onderdeel van de conjunctuurpolitiek en de structurele investeringscontrôle in de periode van wederopbouw (prioriteitencontrôle).

In het wederopbouwproces wordt, gezien de excessieve schaarste, t.a.v. de investeringen het prijsmechanisme vervangen door het prioriteitschema. Primaire doel van dit laatste is beheersing van de goederenstroom, zodat de prioriteitencontrôle zich dient af te spelen in de materiële sfeer.

Bij de conjuncturele investeringscontrôle gaat het om het evenwicht tussen besparingen en investeringen. Hierbij kan worden volstaan met een geheel van niet-discriminerende maatregelen, die aangrijpen via de financiële sfeer (prijspolitiek, belasting- en budgetpolitiek).

Het is te verwachten, dat het zwaartepunt van de investeringscontrôle zich geleidelijk zal verplaatsen van de fysieke naar de financiële sfeer.

Ir J. Sandee. *De betekenis van de indexcijfers van de arbeidsproductiviteit van het Centraal Bureau voor de Statistiek.*

De indexcijfers van de arbeidsproductiviteit, sinds korte tijd door het C.B.S. gepubliceerd, worden voor velerlei doel gebruikt, zodat het van belang is de nauwkeurigheid ervan na te gaan. De berekening blijkt gebaseerd te zijn op een aantal statistisch moeilijk te verifiëren hypothesen, welke in dit artikel nader worden aangegeven.

De cijfers zijn dus niet zo exact als de meeste andere gegevens van het C.B.S. De Nederlandse cijfers zijn echter in vergelijking met die, waarover andere landen beschikken, alleszins aanvaardbaar; het algemene beeld, dat de indices aangeven, is zeker juist.

UIT BUITENLANDSE BRON.

KOSTPRIJSBEREKENING IN DE AMERIKAANSE INDUSTRIE.

Een medewerker-schrijft ons uit Chicago:

De efficiency in de Amerikaanse industrie wordt in het algemeen hoog geroemd, en wellicht is men geneigd om te veronderstellen, dat ook ten aanzien van boekhouding en kostprijsberekening eenzelfde efficiency is bereikt, nu vele boeken en artikelen betreffende kostprijsberekening zijn geschreven, ideale methoden zijn ontworpen en speciale problemen in bepaalde industrieën uitgebreid zijn besproken.

In hoeverre de ontworpen methoden en voorgestelde werkwijzen in de praktijk ingang hebben gevonden, wordt besproken in een rapport „On cost accounting in industry”, uitgebracht door het „Accounting Department Office of Price Administration” (O.P.A.) in 1946, en samengesteld door Martin L. Black en Harold B. Eversole.

De conclusies, die in dit rapport worden genoemd, zullen, evenals in de Verenigde Staten, wellicht ook de lezers in Nederland ten sterkste verbazen. Immers, van de ongeveer 187.400 onderzochte ondernemingen kon van nog geen 30.000 ondernemingen worden gezegd, dat ze een kostprijsberekening per eenheid product hadden. Derhalve is in ongeveer 85 pCt van alle ondernemingen niet bekend wat de kostprijs per eenheid product is. Zelfs voor de totale kosten per product kon slechts van 25 pCt der ondernemingen worden gezegd, dat cijfers aanwezig waren. Over het algemeen is de kostprijsberekening beter opgezet in de grote dan in de kleine bedrijven, doch ook in het eerste geval bleken de resultaten verre beneden de verwachtingen te liggen. In één van de grootste industrieën in de Verenigde Staten bleek, dat op een artikel, dat in het bedrijf als „winstgevend” werd verondersteld, \$ 30 miljoen per jaar werd verloren.

Voor enkele van de industrietakken mogen de resultaten van het onderzoek worden genoemd:

1. 90 pCt van de productie der rijstmalerijen wordt geleverd door 35 van de 75 ondernemingen. „The larger companies record some costs on a very limited basis. OPA accountants have never been able to secure finished product costs by types”.

2. Voor de „machinery industries”, waarin o.a. zijn opgenomen de autoproductie, landbouwwerktuigen, machine-fabrieken, fabrieken voor transportmiddelen, draad en kabel, radio-onderdelen, enz., wordt het volgende staatje gegeven:

Sales Volume in millions of \$	Number of Companies	No costs available
under 0,5	333	273
0,5—2,—	177	97
over 2,—	189	86

3. Voor radio-onderdelen wordt opgemerkt:

„There is a distinct absence of cost finding in this industry. Approximately one half of the industries makes some attempt to estimate cost in advance of production”.

Het is natuurlijk niet moeilijk om onder de 150 industrietakken, die worden genoemd, gunstiger voorbeelden te vinden. Van de 300 hoogovens heeft 80 pCt (95 pCt van de totale productie verzorgend) een systeem van kostprijsberekening, en in de productie van kunstmeststoffen zelfs 90 pCt. Doch over het algemeen blijkt wel zeer duidelijk, dat de theorie de praktijk nog verre vooruit is, of wel, dat de methoden, die de wetenschap ontwerpt, in de praktijk nog slechts zeer weinig ingang hebben gevonden. Dat in de Verenigde Staten een zorgvuldige en nauwkeurige kostprijsberekening, zelfs bij de grote bedrijven, algemeen ingang zou hebben gevonden, is dus zeker niet waar.

NOG ÉENS DESKUNDIGHEID IN HET BEZUINIGEN.

In het nummer van 30 Juli jl. heeft Prof. de Vooyo een discussie geopend omtrent de deskundigheid in het bezuinigen¹⁾. De conclusie van zijn artikel was, dat het niet voldoende is, om vast te stellen, dat er moet worden bezuinigd, maar dat als noodzakelijk complement hierop een weg moet worden gewezen, waarlangs de bezuiniging kan worden doorgevoerd. Prof. Bakker reageerde hierop in het nummer van 20 Augustus jl. met een artikel²⁾, waarin hij in grote trekken aangeeft op welke wijze naar zijn gevoelen deze bezuiniging zal kunnen plaatsvinden. Ik heb niet de illusie in dit artikel het probleem afdoende op te lossen. Het bevat slechts enige gezichtspunten, die van belang zijn in een discussie omtrent de techniek van het bezuinigen.

Verschillen met vroeger.

Een schip op het strand is een bak in zee. Zijn dus de vroegere ervaringen met het bezuinigen niet bemoedigend, „de les, die er in schuilt, is — naar Prof. de Vooyo opmerkt — niet te verwaarlozen”. Het is bij het stellen van de huidige bezuinigingsproblematiek evenwel goed enkele verschillen met vroeger voor ogen te houden. In tegenstelling tot vroeger zitten wij thans met een oorlogserfenis, waaraan grotendeels niet kan worden ontkomen. Bovendien ontbreekt op het ogenblik in de staatsuitgaven de traditie, waardoor de continuïteit in de uitgavenposten voor een deel is verdwenen. Tenslotte is gedurende de oorlogsjaren de financiële klem van de Staten-Generaal en van de minister van Financiën afwezig geweest; gedurende de eerste tijd na de bevrijding was deze nog aanzienlijk zwakker dan vroeger.

De liquidatie van de erfenis van de oorlog is de afboeking van een reeds geleden verlies. Voor de techniek van de bezuiniging zijn deze posten derhalve van minder belang. De verstoring van de continuïteit in de opbouw van de staatsuitgaven is een uitermate ernstige omstandigheid, omdat hierdoor het realiseren van de tweede wet van Gossen — het door Prof. Bakker gepropageerde uitgangspunt voor een bezuiniging — wordt bemoeilijkt. Bij een continuïteit in de opbouw van de staatsuitgaven, waarbij de begroting slechts partiële veranderingen toont ten opzichte van de voorgaande, is immers een afweging van diverse soorten uitgaven — hierop berust de mogelijkheid van het toepassen van de tweede wet van Gossen — gemakkelijk. Bij afwezigheid van deze continuïteit is deze afweging veel moeilijker. Hier komt nog bij, dat door de vele andere belangrijke problemen de rust, die voor een dergelijke afweging nodig is, vaak ontbreekt. Het gaat de Staat al precies als de particulier, wiens inkomen zich wijzigt. Bij vergroting zal hij zijn geld vaak voor allerlei dingen besteden, die hij achteraf weer afschaft, omdat hij tot de ontdekking is gekomen, dat hij zijn geld beter kan besteden. Tenslotte is het door de verslappening van de financiële klem gedurende de oorlogsjaren en de eerste tijd na de bezetting mogelijk geweest plannen uit te voeren en organisaties op te zetten of uit te breiden, die op de duur vermoedelijk niet kunnen worden gehandhaafd. Deze algemene stemming van „happy days are here again” heeft op verschillende punten zowel het beleid als de organisatie overspannen.

Ervaringen.

En nu de ervaringen. De in 1922 ingestelde Commissie-Rink had slechts een taak op organisatorisch gebied. Hetzelfde was het geval met de Centrale Reorganisatie Commissie. Ook de taak van de Bezuinigingscommissie Pop was beperkt tot het organisatorische terrein. Hoewel het

beleid dus geheel buiten de taak van deze commissies was gehouden en zij slechts een adviserende bevoegdheid hadden ten aanzien van de organisatie, waren de ervaringen niet bemoedigend. De Commissie-Rink vroeg ontslag als gevolg van een meningsverschil met één van de Ministers. De Bezuinigingscommissie zag blijkbaar geen kans haar voorstellen in voldoende mate uitgevoerd te krijgen. Als gevolg hiervan trachtte zij te bereiken bij een super-instantie te kunnen rapporteren. Dientengevolge werd in 1929 bepaald, dat zij mocht rapporteren bij de Voorzitter van de Raad van Ministers. Ook dit was niet voldoende, omdat de Voorzitter van de Raad van Ministers niet bovengeschikt is aan de andere Ministers en deze derhalve niets kan afdwingen. Vandaar, dat de Bezuinigingscommissie in haar 9de verslag (1930) propageerde, dat er een Minister-President moest komen, waardoor de absolute zelfstandigheid van ieder der Departementen zou zijn gebroken. De Minister-President zou dan een apparaat moeten hebben, dat de beheerswerkzaamheden in de Departementen zou kunnen coördineren.

Toen de crisisgevolgen ook in de staatshuishouding merkbaar werden, werden de twee bestaande commissies opgeheven en werd de Commissie Welter ingesteld. Haar opdracht was ruimer dan die van de vorige commissies. „Voorstellen te doen als in verband met de noodzakelijkheid van een blijvende en aanzienlijke verlaging van het peil der Rijksuitgaven dienstig zullen zijn”. In deze opdracht was derhalve ook begrepen een beoordeling van het beleid. Zij beval aan een verkleining van het tekort met ruim f 100 miljoen. Van dit bedrag is ongeveer f 20 miljoen afkomstig van het aanwijzen van nieuwe inkomstenbronnen, ruim f 12 miljoen van een afwenteling op anderen en f 8 miljoen van diverse kleine bezuinigingen. De werkelijke bezuiniging ten bedrage van f 61 miljoen kan als volgt worden ingedeeld:

reductie op salarissen	f 25,0 miljoen
inkrimping van organisaties	„ 18,4 „
beperking van het beleid	„ 9,1 „
beperking van uitgaven voor materiële behoeften	„ 7,1 „
verlaging van subsidies	„ 1,4 „

In feite heeft dus de Commissie Welter, hoewel zij stellig de bevoegdheid had ook in een beoordeling van het beleid te treden, dit vrijwel onaangetast gelaten. Het is wel zeker, dat het onaangetast laten van het beleid ditmaal niet mogelijk is.

Twee categorieën van uitgaven: beleids- en beheersuitgaven.

Het lijkt mij goed bij het nagaan van de weg der bezuiniging dit onderscheid tussen beleids- en beheersuitgaven — uitgaven voor de organisatie — aan te houden. Uiteraard zijn er geen zelfstandige beheersuitgaven, omdat alle uitgaven van de Staat op een regeringsbeleid berusten, voor de uitvoering waarvan soms een organisatie nodig is. Alle uitgaven zijn dus beleidsuitgaven, terwijl een deel daarvan beheersuitgaven kunnen zijn. In sommige gevallen zijn de beleidsuitgaven tientallen malen groter dan de beheersuitgaven; men denke bijv. aan het Commissariaat voor Oorlogsschade, waarvan de kosten gering zijn vergeleken bij aan de oorlogsslachtoffers uitbetaalde vergoedingen. In andere gevallen zijn de beleidsuitgaven vrijwel gelijk aan de beheersuitgaven, zoals bijv. bij de politie, de landbouwvoorlichtingsdiensten e.d.

De hier voorgestelde onderscheiding van beleids- en beheersuitgaven is van belang, omdat de beleidsuitgaven slechts kunnen worden verminderd door een samenwerking van Kabinet en Staten-Generaal. Het gaat hier om vraagstukken van regeringsbeleid, om „doen” of „niet doen”. Behoudens zijn adviserende functie ten aanzien van zijn Minister, staat de ambtenaar buiten de beantwoording van die vragen. Bij de beheersuitgaven ligt de zaak anders. Hoewel ook de Staten-Generaal ten aanzien hiervan

¹⁾ Zie: „Deskundigheid in het bezuinigen” door Prof. Ir. I. P. de Vooyo in „E.-S.B.” van 30 Juli 1947, blz. 605.

²⁾ Zie: „Deskundigheid in het bezuinigen” door Prof. Dr O. Bakker in „E.-S.B.” van 20 Augustus 1947, blz. 661.

zeggenschap heeft, is zij vrijwel nimmer in staat de hoogte hiervan te beoordelen. Het zijn vnl. de departementshoofden, in samenwerking met de hoofdamtaren, die invloed kunnen uitoefenen op de hoogte van de beheersuitgaven. Het zijn vermoedelijk deze beheersuitgaven, waarvan Prof. Bakker vermoedt, dat een verlagings met 25 pCt nog tot een „redelijk en verantwoord resultaat” zou leiden. Maar een dergelijke verlaging alleen van de beheersuitgaven is lang niet voldoende om de gewenste verlaging der uitgaven te verkrijgen. Naar ruwe schatting maken de beheersuitgaven een kwart van de totale uitgaven uit. Stel, dat het mogelijk zou zijn hierop 25 pCt te besparen, dan levert dit op basis van de begrotingscijfers voor 1948 een verlaging van de uitgaven met $\frac{1}{16}$ van f 4 miljard is f 250 miljoen. Het geraamde begrotingstekort bedraagt ruim f 1½ miljard. De hier en daar heersende mening, dat door een rationalisatie van de organisatie het begrotingstekort zeer aanzienlijk zou kunnen worden verkleind, is derhalve niet juist. Hiervoor is het in de eerste plaats nodig, dat delen van het beleid afvallen. Waar een verlaging van de beleidsuitgaven een zaak is van Kabinet en Staten-Generaal, een vermindering van beheersuitgaven zich vnl. binnen ieder der Departementen moet afspelen, moet men naar mijn gevoelen deze twee categorieën uitgaven met verschillende middelen te lijf gaan.

De beleidsuitgaven.

De gevestigde belangen.

Het afsnijden van overheidsbeleid is uiterst moeilijk. Prof. de Vooys wijst er al op, dat er in de ambtelijke organisatie een voortdurende drang tot uitbreiding van het beleid aanwezig is. Hier komt de veel ernstiger omstandigheid bij, dat uit de Volksvertegenwoordiging meestal dezelfde drang voortkomt. Vooral wanneer er belangen in het geding zijn van goed georganiseerde groepen met een sterke onderhandelingspositie, springen zowel in het ambtelijke apparaat als in de Volksvertegenwoordiging talrijke specialisten in het geweer. Gaat het om een verbetering in de positie van een bepaalde groep, dan bestaat nog vaak de kans, dat de voorvechters daarvan weinig bijval krijgen. Indien er evenwel verzet moet worden gepleegd tegen een aantasting van de positie van een groep, blijkt het aantal medestanders meestal groot. Het aantasten van gevestigde belangen is daardoor uiterst moeilijk. In deze strijd is de positie van de Schatkist niet sterk. In vele gevallen blijkt zij het zwakste punt te zijn, dat aan deze druk is blootgesteld. Men denke bijv. aan de prijzensubsidies, die op de ontwerp begroting voor 1948 met ruim een f ½ miljard voorkomen. Deze post ontstaat, doordat de prijsstijging zodanige afmetingen heeft aangenomen, dat een verdere doorberekening daarvan aan de consumenten voor een deel van de bevolking niet meer te dragen zou zijn. Nu is het een bekende omstandigheid, dat een zeer groot deel van het bedrijfsleven op grond van de huidige prijsvaststelling resultaten behaalt, welke die van de recente jaren van voor de oorlog enige malen overtreffen. Eveneens is bekend, dat de trekkers van min of meer vaste inkomens — alleen in overheidsdienst reeds ongeveer 450.000 — hun positie vergeleken bij voor de oorlog aanzienlijk slechter zagen worden. Hoewel de laatste groep slecht georganiseerd is en vrijwel geen machtspositie kan innemen, profiteert zij nog iets van de sterke positie van de arbeiders in particuliere bedrijven, die er weliswaar vrij wat beter aan toe zijn, maar die zich toch met kracht verzetten tegen verdere prijsverhogingen. In deze situatie vindt bij een dreiging van verdere prijsstijgingen de arbeidende bevolking sterke en fanatieke voorvechters, zowel in de Volksvertegenwoordiging als in het ambtelijke apparaat. Evenzo springen, indien er voor onderdelen van het bedrijfsleven een prijsverlaging dreigt, de voorvechters daarvan in het geweer. Bij deze druk en tegendruk is de Schatkist be-

zweken. En dat, ondanks de omstandigheid, dat het terugbrengen van de overspannen rentabiliteit tot het niveau van voor de oorlog — met een correctie op het ondernemersloon voor de gestegen kosten voor levensonderhoud — de Schatkist een groot deel van deze uitgaven van een f ½ miljard zou besparen. Toch mag men hier niet zonder meer van een onjuist beleid spreken, door voor deze politiek bedrijfseconomische maatstaven aan te leggen. Hoewel bedrijfseconomisch niet juist, is dit beleid politiek wellicht noodzakelijk, en waar het hier gaat om de vraag wat politiek wenselijk en mogelijk is, moet het antwoord van de Regering en niet van de bedrijfs-econoom komen.

De tweede wet van Gossen.

Prof. Bakker stelt voor als uitgangspunt voor de bezuinigingsgang te trachten de tweede wet van Gossen te doen doorwerken in de overheidsuitgaven. Nu is het stellig niet voor bestrijding vatbaar, dat in een begroting het grensnut moet zijn genivelleerd. Enerzijds tussen inkomsten en uitgaven, anderzijds tussen de uitgaven onderling. Maar dit behoort het geval te zijn bij iedere begroting, ook bij die met een tekort. Vandaar, dat de tweede wet van Gossen geen uitgangspunt kan bieden voor een bezuinigingsprogramma. Prof. Bakker meent hierbij houvast te vinden aan de zijde van de inkomsten. Nu is er in de belastingheffing stellig een kritisch punt, waar de kip zelf gevaar loopt. Het berekenen en aanwijzen van dit punt is uitermate belangrijk. Het is goed, dat hier de rode vlag wordt gehesen. Men kan evenwel niet zeggen, dat bij dit punt de wal het schip keert. Wanneer de belangen, die met verdere uitgaven zijn gemoeid, zwaardër wegen, moet men dit punt overschrijden. Wat het zwaarst is, moet dan ook het zwaarst wegen. Aan de andere kant is het niet nodig dit kritische punt te bereiken. Wanneer is vastgesteld, dat de volkshuishouding wel wat hogere belastingen kan dragen, is het niet nodig, dat de belastingen tot dit niveau worden verhoogd. Een overheveling van geld met als resultaat een in totaal geringer nut is niet wenselijk. Ook niet, wanneer de belastingbetaler bij een verhoging der belastingen het leven er nog afbrengt. Het toelaatbare is dus geen absoluut gegeven, maar hangt af van het nut van de laatste uitgave. Wanneer Prof. Bakker bovendien voorstelt om het bedrag, dat voor het geheel mag worden uitgegeven, van bovenaf vast te stellen, geloof ik, dat hij juist met zijn eigen stelling in strijd komt. Toch kan ik het in feite met hem eens zijn. Maar dan niet, omdat daardoor de tweede wet van Gossen wordt toegepast. Slechts indien de tweede wet van Gossen toch niet kan worden toegepast, kan ik er voor voelen de uitgaven van bovenaf vast te stellen.

Hoe behoort een budget te worden opgebouwd binnen het kader van de volkshuishouding? Door toepassing van de tweede wet van Gossen, d.w.z., dat bij uitbreidende overheidsuitgaven steeds twee afwegingen dienen plaats te vinden.

In de eerste plaats moet bij een additionele beleidsuitgave steeds worden afgewogen, of het hiervoor nodige geld niet beter aan iets anders kan worden besteed, hetzij door uitbreiding van een bestaand beleid of door het entameren van een nieuw staatsbeleid. De tweede afweging, die nodig is, is de vergelijking van het nut, dat op deze wijze door het laatste miljoen bij de uitgaven wordt aangericht, met het nut, dat door dit laatste miljoen aan de belastingzijde wordt weggenomen. Deze twee dienen — ik laat een theoretische verfijning buiten beschouwing — gelijk te zijn. Prof. Bakker stelt voor, dat van bovenaf wordt vastgesteld, hoeveel er in het volgende jaar maximaal besteed kan worden voor de overheidsdienst. Maar hierdoor tast hij de vergelijking van de tweede wet van Gossen aan. Deze berust immers op de gelijkheid van het weggenomen nut bij de belastingbetaler en het geschapen

nut door de uitbreiding van het overheidsbeleid. Wil men hier de tweede wet van Gossen laten doorwerken, dan moet men derhalve deze uitgaven kennen. Dit betekent het budgetteren van onderaf, en het bijvijlen van de ontwerpen tot de bovengenoemde gelijkheid is ontstaan. Het beoordelen van de al of niet aanwezigheid van deze gelijkheid is een vraagstuk van beleid. Het hoort thuis in de Volksvertegenwoordiging. Deze maakt uit, of de nadelen van de belastingheffing — inclusief die van de aanwezigheid van tekorten — opwegen tegen de belangrijkheid van de uitgaven. Vandaar dat de specialist en de buitenstaander de Regering op dit gebied niet kunnen helpen. Zij kunnen hoogstens zeggen, dat zij het met de gevoerde politiek niet eens zijn. Dat wil dan zeggen, dat zij een andere opvatting ten aanzien van de nivellering van het grensnut hebben dan de Regering. Bij de subjectieve schattingen van het punt, waarop het grensnut is genivelleerd, komt geen ambtenaar te pas.

Hoewel dus de doorwerking van de tweede wet van Gossen van weinig of geen belang is voor de techniek van de bezuiniging, wil ik toch wijzen op een verdere inconsequentie in het betoog van Prof. Bakker.

Men kan zich deze rangorde van beleidsuitgaven voorstellen als een stel verticaal naast elkaar op dezelfde grondlijn opgestelde balken, waarvan ieder een beleidsdoel voorstelt, met de belangrijkste — de hoogste — balk links. Trekt men nu door dit stel balken een horizontale lijn, dan kan men zich voorstellen, dat de inhoud van de balken, voorzover deze boven de lijn is, de overheidsuitgaven voorstellen. De delen van de balken beneden de lijn, en rechts in de rij enige balken, die geheel onder de lijn staan, vormen de delen van het overheidsbeleid, die tot heden bij gebrek aan middelen achterwege bleven. Komt er nu meer geld beschikbaar, dan verschuift de horizontale lijn naar beneden. Voor de bestaande stukken beleid wordt meer geld uitgetrokken, nieuwe beleidsobjecten komen binnen de grens van de mogelijkheden.

In de praktijk hebben wij meestal te doen met twee of twaalf stellingen van die balken. Ieder Departement vertegenwoordigt een stel. In de Ministerraad moeten deze stellingen worden samengevoegd tot één stel. Immers, wanneer binnen ieder Departement de tweede wet van Gossen heeft doorgewerkt, betekent dit nog niet, dat bij samenvoeging van die stellingen balken het grensnut aanstands in iedere voorgestelde uitgave gelijk is. Dit is stellig niet het geval. Een voortdurende vergelijking van de eigen grensuitgaven met die van collega's is in de Ministerraad nodig om deze nivellering tot stand te brengen. Prof. Bakker stelt voor het Centraal Planbureau de verdeling over de Departementen te doen maken. Indien dit geschiedt zonder budgettering van onderaf, d.w.z. zonder kennis van de grensuitgaven op ieder der Departementen, dan zou het blind geluk zijn, wanneer een nivellering van het grensnut tussen de uitgaven van de Departementen tot stand zou komen.

De verdere verdeling van de beschikbare gelden over de verschillende diensten moge ik laten rusten. Ook hiervoor geldt, dat een nivellering van het grensnut niet mogelijk is zonder budgettering van onderaf.

In dit verband is de discontinuïteit in de uitgaven, die ik in het begin van dit artikel vermeldde, juist van zo groot belang. Kan de begroting op een voorgaande worden opgebouwd, en mag men verwachten, dat hierin een nivellering van het grensnut aanwezig is, dan is het veranderen van enkele cijfers gemakkelijk. Ontbreekt deze continuïteit, dan is de nivellering van het grensnut binnen de uitgaven schier onmogelijk. Naarmate er minder tijd beschikbaar is, dus naar gelang zich meer andere belangrijke problemen opdringen, ontbreekt de tijd voor de discussies, waarin deze nivellering moet geschieden.

Conclusie.

Mijn conclusie is derhalve, dat een doorwerking van

de tweede wet van Gossen slechts mogelijk is bij een budgettering van onderaf: de tot heden gevolgde methode. Bovendien, dat in iedere begroting deze wet doorgewerkt moet hebben en dat de verhouding tussen de inkomsten en de uitgaven, waarbij het grensnut is genivelleerd, afhangt van het subjectieve inzicht van de Regering. Derhalve levert deze wet nimmer een uitgangspunt voor een bezuiniging. Wat dan wel? „Een weg beaangaanbaar te maken is even noodzakelijk als de weg aan te wijzen”, zegt Prof. de Vooyo. Ik geloof, dat hier lering zit in het verleden. Het was stellig niet zonder reden, dat een oude rot als Dr Colijn een opdracht aan bezuinigingscommissies om te bezuinigen niet voldoende vond, en dat hij aan de Commissie Welter opdracht gaf om voorstellen te doen, teneinde f 100 miljoen te bezuinigen. Aan een opdracht om te bezuinigen of in te krimpen heeft men weinig of niets. Alle gevestigde belangen verzetten zich daartegen en hun kampvechters gaan gezamenlijk de uitvoerder te lijf, die in arde moede steun zoekt bij steeds hogere instanties. Wanneer men echter een opdracht krijgt om f 10 miljoen te bezuinigen of 100 ambtenaren in te krimpen, dan gaan de kampvechters voor de diverse belangen elkaar te lijf. De uitvoerder kan rustig het slot van deze strijd afwachten en zien of hij accoord kan gaan met de uitslag.

Dit betekent het budgetteren van onderaf. Zijn de verlanglijsten samengevoegd en is het totale bedrag vastgesteld, dan moet het nut van de laatste uitgave worden vergeleken met het weggenomen nut van de laatste belastingverhoging. Dit dient in eerste aanleg in de Ministerraad, daarna in de Staten-Generaal te geschieden. Zijn deze beleidsinstanties van mening, dat de uitgaven te hoog zijn in verhouding tot de inkomsten, dan moet het grensnut — volgens hun inzichten — worden genivelleerd, en wanneer dan het totaal der uitgaven globaal vaststaat, dient de strijd tussen de verschillende Departementen te ontbranden, ten einde tussen de uitgaven van ieder der Departementen een nivellering van het grensnut te krijgen. Het gaat dan niet om een gezamenlijke druk op Financiën, die Prof. Bakker terecht een „moeilijke en ongelijke strijd” noemt, maar om een strijd van iedere Minister tegen alle anderen. De omvang van de koek staat vast. De verdeling hiervan tussen de Departementen moet nog worden uitgemaakt. Is deze achter de rug, dan komt nog eens dezelfde procedure binnen ieder der Departementen.

In de praktijk komt mijn methode, naar ik geloof, vrijwel op hetzelfde neer als die Prof. Bakker aanbeveelt. Vandaar, dat ik het in feite met hem eens kan zijn. De realisatie moet inderdaad komen door een taakstelling en een limitatief finantieel programma. Kan dit worden doorgevoerd met behoud van een realisatie van de tweede wet van Gossen, dan is dit de juiste manier. Gaat dit echter niet, dan moet de tweede wet van Gossen maar enig geweld worden aangedaan en moet desnoods een budgettering van bovenaf geschieden. Een verdere poging om via een nivellering van het grensnut een inkrimping der uitgaven te verkrijgen is echter zeker de moeite waard. Dit kan slechts door opbouw van het budget van onderaf. Gebeurt dit niet, dan komt de tweede wet van Gossen in het gedrang. Deze is slechts te realiseren door steeds weer te vergelijken; zelfs tot in details. Ik geef toe, dat mijn methode gevaarlijker is, omdat zij opzettelijk strijd opwekt tussen de verschillende belangen. De hogere functionaris kan evenwel de zwaarte van de verschillende belangen niet wegen, indien hij niet de voorvechters van ieder van deze belangen tegen elkaar in het vuur brengt en aan deze strijd zijn conclusies ontleent. En deze conclusies zijn nodig voor het nivellieren van het grensnut. Hoe meer vergelijkingen er binnen het raam van het beschikbare bedrag worden gemaakt, des te beter werkt de tweede wet van Gossen door. Dit geldt voor ieder der Ministers en wel met name voor de minister van Finan-

ciën, maar eveneens voor de Volksvertegenwoordiging, die de ontwerp-begroting tot en met moet uitpluizen en nog eens uitpluizen.

Over de beheersuitgaven in een volgend artikel.

Dr A WINSEMIUS.

JUICHENDE GEMEENTEN.

De gemeenten gaan een nieuw tijdperk in. De Commissie tot herstel van de financiële zelfstandigheid van de gemeenten en de provinciën heeft een rapport uitgebracht, waarin een voorlopige oplossing wordt gegeven in die zin, dat in 1948 alle tekorten zullen verdwijnen. De Commissie-Oud hoopt, dat de gemeenten, met inspanning van alle krachten, 1949 en 1950 op gelijke wijze zullen halen en dat zij, de Commissie, in dit tijdvak met een nieuw rapport zal kunnen komen om de zaak definitief, althans nader, te regelen. Het voorlopige rapport getuigt van grote werkelijkheidszin; het opent voor de impasse, waarin Rijk en gemeenten zijn geraakt, een uitweg, die voor de betrokken partijen aanvaardbaar is. Dit is een gelukwens waard.

Een verdienste is, dat een begrijpelijke oplossing wordt aangegeven. Al zal bij de uitwerking veel arbeid door deskundigen moeten worden verricht, de zaak is voor de belanghebbende burger duidelijk te maken, hetgeen van de overgangsregelingen, welke tijdens de bezetting werden gemaakt, niet kon worden gezegd.

Toewijzing van nieuwe middelen.

Het zal niet nodig zijn de bezwaren tegen de bestaande toestand hier nog eens uiteen te zetten. Hiervoor zij kortheidshalve verwezen naar mijn artikel „De Gemeentefinanciën” in dit blad¹⁾. Ik had toen tevens de gelegenheid de aandacht te vestigen op het feit, dat de Rijksinkomsten aanzienlijk waren gestegen, terwijl die van de gemeenten op hetzelfde peil waren blijven staan. Volgens de toen bekende gegevens trök het Rijk uit de inkomsten-(loon-)belasting f 1 miljard, tegen ruim f 111 miljoen in 1930. In dat jaar ontvingen de gemeenten uit de inkomstenbelasting nog f 165 miljoen, tegen thans nihil. In totaal brachten de Rijksbelastingen in 1930 f 583 miljoen op, tegen een raming van f 2.205 miljoen voor 1947, terwijl de gemeentelijke heffingen slechts van f 239,7 miljoen tot f 256,5 miljoen konden stijgen. Zou de opbrengst van de belastingen naar het inkomen ad f 1 miljard in de verhouding van 1930 worden verdeeld, dan zou — zo merkte ik op — aan de gemeenten bijna f 600 miljoen toevallen, een bedrag, dat zij geenszins nodig hebben en dat door haar dan ook niet wordt geclaimd.

Ook de Commissie-Oud vindt hier een aangrijpingspunt om een bedrag ter beschikking van de gemeenten te stellen. Volgens haar berekening zou het Rijk door uitkering van een bedrag van f 96,5 miljoen per jaar aan alle gemeenten tezamen deze weer zover op de been helpen, dat daarmede de jaarlijkse tekorten zullen worden overbrugd; bovendien zullen de geaccumuleerde nadelige saldi van de voorafgaande crisis- en oorlogsjaren volgens een 30-jarig afschrijvingsplan worden gedelgd.

De bedoeling is, het totaal van de Rijksuitkeringen zodanig over de gemeenten te verdelen, dat zij alle, althans de eerste drie jaren, een redelijke zelfstandigheid kunnen genieten. Als dit doel wordt bereikt, hebben de gemeenten, die met tekorten te kampen hebben, uiteraard alle reden tot juichen.

De noodoplossing.

De noodoplossing van de Commissie-Oud bestaat in een reorganisatie van het Gemeentefonds. Dit was tijdens de oorlog gesplitst in twee afdelingen: de ene diende om aan de gemeenten normale uitkeringen te doen, de tweede

was ingesteld om noodlijdende gemeenten te kunnen bedelen. Aan dit laatste wordt een einde gemaakt. Om nu alle gemeenten toch aan voldoende middelen te helpen ter bestrijding van haar individuele behoeften, zullen zij vier uitkeringen uit het Gemeentefonds kunnen ontvangen, t.w.:

1°. de zgn. jaarwedde-uitkering tot een bedrag, gelijk aan 75 pCt der jaarwedden van de burgemeester en de secretaris, met een maximum van f 3.000 per jaar;

2°. een belastinguitkering voor die gemeenten, welker belastingopbrengst beneden een nader bij algemene maatregel van bestuur te bepalen bedrag blijft, dat verschillend kan zijn naar gelang van de klasse, waarin de gemeente voor de toepassing der wet wordt ingedeeld;

3°. een bijzondere uitkering, welke moet dienen om bestaande tekorten te overbruggen en dus de financieel afhankelijke gemeenten te plaatsen op het niveau van de financieel zelfstandige gemeenten;

4°. een algemene uitkering, welke voor elke gemeente gelijk zal zijn aan de gemiddelde uitgaven voor het onderwys — daaronder, in afwijking van vroeger, thans mede begrepen die, welke betrekking hebben op het middelbaar, voorbereidend hoger, hoger en het nijverheidsonderwijs — en voor de armenzorg over de jaren 1939, 1940 en 1941, omgerekend naar de nieuwe aantallen inwoners.

Van de nieuwe uitkeringen worden die betreffende de jaarwedden en de belastingen naar objectieve normen vastgesteld; de bijzondere uitkering wordt, nadat zij voor 1948 naar subjectieve inzichten is bepaald, ook nog in 1949 en 1950 als objectieve uitkering genoten; de laatste, de zgn. algemene uitkering, wordt naar objectieve maatstaven berekend, doch ieder jaar opnieuw vastgesteld naarmate het Gemeentefonds over middelen beschikt.

Men zal begrijpen, dat de uitwerking vakwerk is, waarbij moeilijkheden zullen moeten worden overwonnen, waarvoor hier geen aandacht kan worden gevraagd. Evenzeer is het duidelijk — de Commissie heeft er zelf op gewezen —, dat aan het voorstel onvolkomenheden kleven. Niet alle gemeenten zullen gelijkelijk van de aangegeven oplossing profiteren, ja zelfs zullen enkele gemeenten, die haar belastingen nog niet tot het hoogste-niveau hebben opgevoerd, op de nieuwe uitkeringen een korting zien toegepast. Deze korting doet denken aan het zgn. Scheerwetje, dat was de wet-de Geer, waarin werd bepaald, dat gemeenten, die de salarissen van haar personeel niet gelijkelijk met het Rijk verlaagden, een korting op de uitkering van het Gemeentefonds zouden zien toegepast tot het bedrag, dat naar het oordeel der Regering te veel aan salarissen werd uitbetaald. Thans zal op de uitkeringen van het Gemeentefonds worden gekort, wanneer de gemeenten haar belastingen nog niet tot het plafond hebben opgevoerd. Deze bepaling moet dienen om deze gemeenten tot belastingverhoging te bewegen, omdat het onder de tegenwoordige omstandigheden niet juist is te achten op sommige plaatsen belastingcapaciteit ongebruikt te laten. Die gemeenten zullen misschien nu spijt hebben, dat zij de belastingschroef niet eerder hebben aangedraaid, waardoor zij de gelegenheid zouden hebben gehad, bepaalde voorzieningen te treffen. Thans komen zij in de positie, dat zij — zonder die voorzieningen — even hoge belastingen moeten heffen. Die hogere opbrengst moet nu dienen om het bedrag, dat het Rijk uit de algemene middelen beschikbaar stelt, te drukken. Voor alle gemeenten tezamen gaat het hier om een bedrag van f 8.200.000. Wij hopen voor de betrokken gemeenten, dat de nieuwe wettelijke voorschriften zo zullen worden geïnterpreteerd, dat zij niet meer worden gekort dan zij door hogere belastingontvangsten kunnen verwerven. De bewoordingen van het ontworpen art. 5 laten daartoe nl. ruimte.

Met terzijdelating van de jaarwedde-uitkering, die geen toelichting behoeft, kan omtrent de drie resterende uitkeringen het volgende worden gezegd.

¹⁾ Zie „E.-S.B.” van 22 Januari 1947, blz. 67.

De *belastinguitkering* wordt geraamd op f 36.900.000. Zij dient, voorzover nodig, ter aanvulling van de opbrengst, welke kan worden verkregen bij heffing van:

1. 190 procenten op de hoofdsom van de grondbelasting voor de gebouwde eigendommen;
2. 110 procenten op idem ongebouwd;
3. 150 procenten op de hoofdsom van de personele belasting, tot een bij algemene maatregel van bestuur vast te stellen bedrag. Dit bedrag kan verschillend zijn naar gelang van de klasse, waarin de gemeenten worden ingedeeld. Wanneer eenmaal de klasse van de gemeente is bepaald en het bedrag van een veronderstelde opbrengst in die bepaalde klasse is vastgesteld, zal deze uitkering ter aanvulling van de opbrengst van plaatselijke belastingen een stabiele inkomst blijken te zijn.

De *bijzondere* uitkeringen worden aan de financieel niet-zelfstandige gemeenten toegekend om 'ze op het niveau van de zelfstandigheid te brengen. De uitkering wordt voor 1948 vastgesteld en zal in 1949 en 1950 niet veranderd worden. Indien de factoren, die tot de tekorten hebben geleid, gelijk blijven, zullen deze gemeenten onder dezelfde omstandigheden leven als die, welke alleen de jaarwedde-, de belasting- en de algemene uitkering ontvangen. Werken evenbedoelde factoren door, dan zal de gemeente noodlijdend worden, tenzij de andere ontvangsten buitengewone meevallers zouden tonen. Worden de factoren gunstiger, dan zal een eventueel overschot moeten worden aangewend voor extra-delging van de geaccumuleerde crisis- en oorlogsschuld.

Nu zit hierin een zwakke stee. Waarschijnlijk is n.l., dat de factoren ongunstiger zullen worden, omdat in deze bijzondere uitkering begrepen is de tegemoetkoming van het Rijk in de budgetaire tekorten van de laatste jaren, waarvan alleen bekend is, dat zij zullen toenemen. Gaat men voor de berekening van de uitkering 1948 uit van hetgeen deswege nodig was in 1947, dan zal slechts rekening zijn gehouden met het delgingsplan, opgemaakt tot en met het jaar 1945. In 1948 komen de gemeenten echter voor het feit te staan, dat ook het tekort 1946 in het delgingsplan begrepen wordt, zodat de bijzondere uitkering, die voor een hogere afschrijving moet dienen, reeds in 1948 te laag zal kunnen blijken te zijn. Dit herhaalt zich in 1949, wanneer het tekort 1947 verschijnt. Dit zal extra hoog zijn, omdat in 1947 begonnen is met de eerste afschrijving op het delgingsplan t/m 1945 — voor Rotterdam alleen is dat ruim f 7 miljoen, behalve het tekort op 1947 zelf, geraamd op f 51 miljoen —; hoewel deze delgingsplannen worden gebaseerd op een afschrijvingsplan van 30 jaar, zullen de jaarlijkse afschrijvingen in 1949 en 1950 nog aanzienlijk hoger worden. Het zal dus gewenst zijn bij het bepalen van de grondslag „afschrijving op crisis- en oorlogsschuld” voor de bijzondere uitkering voor 1948/1950 alvast het oog te richten op hetgeen vermoedelijk in 1949 nodig zal zijn. Daar het bedrag in eens voor drie jaar wordt vastgesteld, bestaat er een kans, dat in 1948 iets te veel wordt genoten — hetgeen dan voor extra-delging van de crisisschuld zal moeten worden aangewend —, maar voorkomen wordt dan, dat de gemeenten reeds in 1949 en 1950 noodlijdend worden op grond van een fixatie op een te laag niveau. Het totaal van de bijzondere uitkeringen is geraamd op f 81,1 miljoen.

De *algemene uitkering* wordt berekend naar het gemiddelde van de werkelijk gedane uitgaven voor onderwijs en armenzorg over de jaren 1939, 1940 en 1941 per inwoner. Dit aldus gevonden getal wordt vermenigvuldigd met het aantal inwoners der gemeente op de 31ste December voorafgaande aan het uitkeringsjaar. Het betreft hier niet een vergoeding van de reële uitgaven in 1948, 1949 en 1950, want dan zou met onbekende gegevens rekening moeten worden gehouden²⁾. De bedoeling is te komen

¹⁾ Zie: „Een bijzonder aspect in de gemeentefinanciën” betreffende de afwijkingen in de uitgaven voor armenzorg in „E.-S.B.” van 18 Juni 1947, blz. 490.

tot een uitkering, welke met de *uitgaven* verband houdt, zoals de belastingbijdrage op de *ontvangsten* is georiënteerd zonder de pretentie, dat een nauwkeurig te berekenen bedrag wordt toebedeeld. Met deze algemene uitkering wordt het Gemeentefonds uitgeput. Het bedrag per inwoner zal dus stijgen en dalen met de middelen van het fonds, dat ten dele gevoed wordt door het afstaan van een percentage (gedacht is aan 8,2 pCt) van de opbrengst van een reeks van Rijksbelastingen, die voor het tegenwoordige in totaal op f 2.170.700.000 wordt geraamd. Daardoor komt in totaal ter verdeling beschikbaar een bedrag van f 178,2 miljoen.

Conjunctuurinvloeden.

Het heeft zijn voordeel, dat de gemeentelijke financiën mede de schommelingen van de conjunctuurgevoelige belastingen zullen ondervinden. Dit geldt niet alleen voor tijden van voor-, maar ook van tegenspoed, wanneer de tering naar de nering moet worden gezet, ook door de lagere publiekrechtelijke lichamen. Maar het grootste voordeel is wel, dat de gemeenten, die in dure tijden de invloed van het verhoogde prijspeil ondergaan, ook hogere ontvangsten zullen boeken tengevolge van hogere opbrengsten wegens de waardedaling van het geld. De regeling zal geen bezwaar ontmoeten als het percentage van het aandeel in 's Rijks belastingen redelijk wordt vastgesteld.

Daarbij kunnen zich drie mogelijkheden voordoen: 1. 's Rijks belastingstelsel wordt gewijzigd, waarvan de totale opbrengst invloed ondergaat; dit zal naar het oordeel van de Commissie-Oud tot herziening van het percentage leiden;

2. de geraamde tekorten voor 1948 zijn lager of hoger dan f 199,3 miljoen, dat is het totaal, waarvan bij de berekeningen is uitgegaan. Het percentage zal dan lager, resp. hoger, moeten zijn dan aanvankelijk berekend (8,2 pCt).

De moeilijkheid is, dat dit bedrag naar subjectief inzicht moet worden bepaald. Zal de Regering uitgaan van de nader te ramen gemeentelijke tekorten van 1947 of van nieuw geschatte nadelige saldi voor 1948? En in hoeverre zal rekening worden gehouden met mogelijke mee- en tegenvallers (bijv. verhoogde bedrijfs- en belastinguitkomsten, nieuwe loonsverhogingen, prijsstijgingen, 10 pCt verlies op nieuwe woningexploitatie, enz.)?

Wil men dit voor elke gemeente nagaan, dan gaat daar nog een jaar mee heen. Daarom zal een zeker bedrag moeten worden geraamd. Kan dat op redelijke gronden lager zijn dan f 199,3 miljoen, dan kan daartegen uiteraard geen bezwaar bestaan, noch, bijgevolg, tegen een lager percentage dan 8,2;

3. de belastingontvangsten kunnen toe- of afnemen. Prof. Mr. C. W. de Vries heeft daarvan in „E.-S.B.” van 15 October 1947³⁾ vermeld, dat de totale opbrengst, door de Commissie-Oud geraamd op f 2.170,7 miljoen, vermoedelijk hoger zal zijn en wel f 2.344,6 miljoen. Het schijnt mij toe, dat, wanneer bij de vaststelling van het bedrag van de bijdrage aan het Gemeentefonds van de nieuwe raming 1948 is uitgegaan, zonder dat ten volle rekening is gehouden met mogelijke tegenvallers, het belasting-acres niet mag leiden tot een verlaging van het percentage. En in geen geval zal mogen worden uitgegaan van een vast bedrag. Mogen de gemeenten dan geen acres in de ontvangsten boeken, hoewel zij aan een toeneming van de uitgaven het hoofd hebben te bieden? Als men het werk van de Commissie-Oud wil fnuiken, dan zou men geen beter middel kunnen aanwenden. We moeten vertrouwen hebben in de goede bedoelingen en zullen deze mogelijkheid als onmogelijk moeten uitschakelen. De gemeenten moeten vasthouden aan de bedoeling van de Commissie-Oud om het percentage voor de eerste

²⁾ „Financiële betrekking van het Rijk tot de provincies en de gemeenten”, No. 1588, blz. 820.

keer, dus voor 1948, op zodanige hoogte vast te stellen, dat de uitgaven van de gemeenten voor 100 pCt worden gedekt. Behoudens bijzondere omstandigheden zal hetzelfde percentage voor 1949 en 1950 gelden, zodat de gemeenten in die jaren de voor- of nadelen van deze conjunctuur in haar financiën zullen ondervinden. Alleen wanneer zoveel middelen worden beschikbaar gesteld, dat het mogelijk wordt voor alle gemeenten een sluitende begroting te verzekeren, zo schrijft de Commissie, kan het zoeken van een oplossing, ook een tijdelijke, zin hebben. En zij vervolgt: een regeling, waardoor alleen de tekorten van de gemeenten worden gereduceerd en misschien het aantal financieel afhankelijke gemeenten iets verminderd, beantwoordt niet aan het nagestreefde doel, nl. het herstel van de financiële zelfstandigheid en daarmee van de verantwoordelijkheid der gemeenten voor de gang van zaken, ook in financieel opzicht.

Worden de gemeenten zelfstandig?

Wordt dit doel door ieder nagestreefd? Het vraagteken achter deze zin mag wel verdubbeld worden, wanneer men kennis neemt van de brochure van Prof. Mr C. W. de Vries „Het Rijksbijdragenstelsel”⁴⁾, waarin de Staat wordt gezien als één grote gemeente.

De schrijver wijst er op, dat de gemeentelijke autonomie bezig is te verdwijnen, om op te gaan in het zelfbestuur, als gevolg van het feit, dat de centrale Overheid steeds meer taken van de lagere publiekrechtelijke organen overneemt met het open laten van de mogelijkheid van zelfwerkzaamheid bij de uitvoering. Prof. de Vries, die deze brochure blijkens de aankondiging schrijft als voorzitter van de rijkscommissie van advies voor de gemeentefinanciën — een interdepartementale commissie voor de uitvoering van de wet op de financiële verhouding tussen het Rijk en de gemeenten — pleit nu voor een reorganisatie van de staatsdienst in die zin, dat een departement van algemeen bestuur voor de nationale begroting wordt ingesteld, waaraan een hoofdambtenaar en een afzonderlijke directie ware te verbinden, die met het coördineren van het nationaal budget en met de budgetten van provincies en gemeenten worden belast. Rijk, provincie en gemeenten verrichten een gemeenschappelijke taak, waarvan de kosten plaatselijk kunnen verschillen. Onder leiding van de minister voor de begroting zal volgens de schrijver een afdeling moeten werken, die, al of niet in samenwerking met de organisatie der gemeentebesturen, de deelgenootschappelijke samenwerking beheert, zulks in nauw contact met alle andere departementen van algemeen bestuur. Deze functionele samenwerking van Rijk, provincie en gemeente zou als een nieuwe waarheid tot het politiek bewustzijn moeten doordringen.

Is dit nu een nieuwe waarheid? We constateren het verschijnsel, dat de Staat meer en meer gaat regelen, wat de gemeenten krachtens haar autonome bevoegdheden reeds tot stand hadden gebracht. De gemeenten zullen dit niet altijd prettig vinden, maar het is soms niet te ontgaan. Doch het maakt een groot verschil, of men elk geval van overgang van een taak op zijn efficiency beoordeelt, of dat men elke poging tot centrale regeling beschouwt als te liggen in de natuur der dingen en als vanzelfsprekend aanvaardt.

Tijdens een oorlog, als alle krachten eenzijdig op een bepaald doel moeten worden gericht, is centrale regeling niet te vermijden. Maar oorlog is — naar we hopen — een abnormale toestand. Allegorisch worden de wapens omgesmeed tot landbouwwerktuigen. Zo ook moet de eenzijdige oriëntering na de oorlog verdwijnen om het veld te ruimen voor de vrije ontplooiing van het burgerschap, dat zich het beste uit in de plaatselijke gemeenschappen, die zich in het verleden uitnemend van haar taak hebben gekweten en die gereed staan dit weer te doen. Dit is niet de klok terugzetten, d.w.z. een ingaan tegen

de natuurlijke ontwikkeling der dingen, maar een overschakeling van oorlogs- naar vredespolitiek. Een voorbeeld is het weder teruggeven van de staatsbrandweer aan de gemeenten. Het is niet langer de Staat, die een dienst onderhoudt met in het beste geval het inroepen van de medewerking van plaatselijke organen, maar de brandweer is nu weer een gemeentelijke dienst, zij het met toezicht van het Rijk, om te controleren of door eventuele verwaarlozing van het plaatselijke het hogere belang niet kan worden geschaad. Gaan we de weg, die de voorzitter van de rijkscommissie van advies voor de gemeentefinanciën ons wijst, dan is er principieel voor de gemeenteraden geen plaats en zal geen gemeentebestuur hem nazeggen: „aan de chaos komt een einde”, doch deze conclusie variëren en betogen: „aan de verdere ontwikkeling van het burgerschap in de lokale gemeenschappen wordt een einde gemaakt zonder dat daartegenover elders enige winst voor een efficiënt bestuur en een doelmatig beheer wordt verkregen”.

Succes nog onzeker.

Het is wel zeker, dat deze gedachte niet door de Commissie-Oud wordt gedeeld. Nu zij echter is uitgesproken, zal daaraan ook aandacht moeten worden geschonken, wanneer het gaat om een beoordeling van de mogelijke verdere strekking van het rapport, met name welke richting na de uitwerking daarvan in 1950 moet worden ingeslagen. Wil men een verzachte vorm van de deelgenootschappelijke samenwerking, of wil men decentraliseren en bovendien de gemeenten een redelijke financiële zelfstandigheid hergeven, zodat het burgerschap weer tot ontplooiing kan komen?

Voor het slagen nu hangt veel af van de vraag, of het percentage van de algemene uitkering en het bedrag van de bijzondere uitkering voor 1948 op de juiste hoogte zullen worden vastgesteld. Nog gelden geen objectieve maatstaven, zodat de gemeenten hier — voor het laatst? — te doen hebben met het subjectieve inzicht van de minister van Binnenlandse Zaken, d.w.z. zijn departement, voorgelicht door de inspectie voor de gemeentefinanciën. De bel voor de laatste ronde heeft geluid en men weet, dat nu het gevecht op leven en dood, d.w.z. de mogelijkheid van de dood alleen voor de gemeente, begint. De experts in gemeentelijke noodlijdendheid verschijnen in de ring. Dit is wel niet in de geest van Prof. de Vries, maar we leven niet in het phlegmatische Engeland, noch in Frankrijk, om over Duitsland maar te zwijgen. Ieder land kent zijn eigen structuur, ook van het bestuur, afhankelijk van de nationale mentaliteit. Dit is voor Nederland: „penny wise”. Het zal van het overleg in de ring afhangen, of de noodoplossing van de Commissie-Oud een succes wordt of niet.

Bij alle vreugde over de verlichting, die het noodverband geeft, past een voorzichtig vertrouwen. Doch daarover in een volgend artikel.

J. HASPER.

TWEEËRLEI INVESTERINGSCONTRÔLE.

De na-oorlogstijd, waarin wij ons thans bevinden, brengt met zich, dat voor de bestudering van meer dan één economisch probleem het klimaat niet gunstig is. In deze tijd toch, waarin wij noodgedwongen nog goeddeels leven onder vigneer van een oorlogseconomie, is het gevaar groot, dat niet goed wordt onderscheiden tussen die vormen van ons economisch leven, welke een gevolg zijn van de extra-schaarste-economie, en die vormen, welke de meer blijvende structuur van ons economisch stelsel uitmaken. Veelal worden in onze huidige economische orde niet scherp genoeg onderkend die elementen, welke naar hun aard tijdelijk zijn en niet behoren tot de essentialia van ons economisch systeem, maar welke bestaan

⁴⁾ Uitgave N. Samsom N.V., Alphen a. d. Rijn.

zijn grond vindt in de bijzondere omstandigheden van het oogenblik.

Het bovenstaande moge de inleiding vormen tot dit artikel, dat gewijd is aan het vraagstuk der investeringscontrole en wel speciaal aan wat ik zou willen noemen de organisatorische kant van dit probleem.

Want ook hier dient men er zich wel van bewust te zijn, dat er twee verschillende vormen van investeringscontrole zijn — verschillend met name naar het doel, dat met de controle wordt beoogd — en dat het voor een zuivere probleemstelling noodzakelijk is beide vormen goed te onderscheiden.

In het hierna volgende zal dit nader worden uitgewerkt.

De investeringscontrole is een product van de conjunctuurtheorie. Uitgaande van de gedachte, dat het investeringsvolume in hoge mate het verloop van de conjunctuur beïnvloedt en dat de overinvestering één der essentiële factoren vormt voor het einde van de hausse, werd de investeringscontrole — hier dan steeds gedacht als middel ter beteugeling van de omvang der investeringen — een belangrijk middel van de conjunctuurpolitiek, dat ten doel heeft te geraken tot een nivellering van de conjunctuurbeweging. Wie voor de oorlog een verhandeling schreef over de investeringscontrole, bevond zich op het gebied van de conjunctuurpolitiek.

Wie thans de investeringscontrole tot onderwerp van een beschouwing maakt, dient er zich van bewust te zijn, dat er nog een investeringscontrole is van geheel andere aard. Het is de investeringscontrole, zoals wij die thans in de periode van wederopbouw kennen. Het doel van deze investeringscontrole is bevordering van een harmonische wederopbouw van onze zwaar geschonden volkshuishouding. De hier bedoelde investeringscontrole heeft tot taak ervoor zorg te dragen, dat de investeringen in de wederopbouwperiode geschieden in volgorde van urgentie. Deze investeringscontrole zou *prioriteitencontrole* kunnen worden genoemd. Het is duidelijk, dat het doel van deze controle op de investeringen in wezen van structurele aard is.

Zo meen ik dus, dat kan worden onderscheiden tussen tweeërlei investeringscontrole: de *conjuncturele* investeringscontrole en de *structurele* investeringscontrole of wel de *prioriteitencontrole*. Deze typen van investeringscontrole zijn naar het doel verschillend en in het navolgende zal worden onderzocht, of bij dit verschil in doelstelling dezelfde middelen van toepassing kunnen zijn.

Prioriteitencontrole.

Allereerst moge dan het probleem van de *prioriteitencontrole* aan de orde worden gesteld. Over de noodzaak van deze controle onder de thans in ons land heersende omstandigheden bestaat welhaast eenstemmigheid. Door de vernieling van een deel van ons productieapparaat, door het achterwege blijven van de normale herinvesteringen en door de uitputting der goederenvorraden gedurende de oorlogsjaren bestond er aan het einde van de oorlog een zo grote kloof tussen de vraag en het beschikbare aanbod van investeringsgoederen, dat ook hier distributiemaatregelen niet konden worden gemist.

Met Prof. Koopmans¹⁾ kan dan ook worden ingestemd, dat ook zij, die op de duur de terugkeer tot een tamelijk grote mate van economische vrijheid een nastrevenswaardig doel achten, onder de thans bestaande omstandigheden zullen moeten erkennen, dat de rangorde, waarin de verschillende bedrijfstakken en individuele bedrijven voor herstel van hun productieapparaat aan de beurt zullen komen, niet aan het particuliere initiatief en de vrije concurrentie kan worden overgelaten, omdat bij de thans bestaande excessieve schaarste de prijzen nog geen betrouwbaar kompas vormen voor de omvang en richting der productie.

In deze gedachtengang werd het prijsmechanisme als kompas vervangen door het prioriteitschema. Dit wil zeggen, dat door de Overheid de rangorde der herinvesteringen wordt bepaald. Slechts die investeringen worden toegelaten, welke passen in het kader van dit prioriteitschema.

De kernvraag van ons betoog wordt nu, op welke wijze deze vorm van investeringscontrole, welke ik prioriteitencontrole noem, moet worden geëffectueerd. Moet de controle worden uitgeoefend door maatregelen, die aangrijpen in de financiële sfeer, of moet de controle worden uitgeoefend in de materiële sfeer?

Voor de beantwoording van deze vraag is het nuttig erop te wijzen, dat de prioriteitencontrole in eerste instantie niet beoogt te zijn een politiek tot beheersing van de kapitaalmarkt. Primair doel toch van de prioriteitencontrole is de beheersing van de goederenstroom en niet de beheersing van de geldstroom.

Derhalve zal de prioriteitencontrole zich dienen af te spelen in de materiële sfeer. Deze prioriteitencontrole is in wezen niet anders dan een distributie van de beschikbare hoeveelheid investeringsgoederen, welke distributie plaatsvindt aan de hand van de door de Overheid vastgestelde urgentie van de toepassingen der investeringsgoederen.

De investeringscontrole, welke op het oogenblik in ons land wordt uitgeoefend, voltrekt zich dan ook primair in de goederensfeer. Een belangrijke taak wordt daarbij vervuld door het Ministerie van Economische Zaken (Verificatiecommissie Aankopen Buitenland (V.A.B.), Commissie Kapitaalgoederen (C.K.G.)) en door het Ministerie van Wederopbouw en Volkshuisvesting (Prioriteitencommissie²⁾).

De bemoeiingen van het Ministerie van Financiën met de investeringsbedrijvigheid zijn slechts van secundaire aard. De maatregelen op het gebied der geldsanering ondersteunen in deze zin de prioriteitencontrole, dat zij door de blokkering ook van de zgn. desinvesteringsgelden een rem temeer vormen tegen de „black investment”. Het behoeft wel geen betoog, dat bij het doen voortduren van de, vooral als gevolg van de plaats gehad hebbende desinvestering ontstane, grote liquiditeit van de bedrijfshuishoudingen de bestrijding van de „zwarte” investeringen uitermate moeilijk zou zijn geweest.

Anderzijds moest er voor worden zorg gedragen, dat geen investeringen, welke pasten in het urgentieschema, achterwege bleven, doordat als gevolg van de blokkeringsmaatregelen de middelen ter financiering dezer investeringen waren gesteriliseerd. Hiertoe werd door de minister van Financiën ingesteld de Investeringscommissie. Deze commissie heeft tot taak te beslissen over aanvragen tot deblokkering van geblokkeerde tegoeden, voorzover deze deblokkeringaanvragen een gevolg zijn van financieringsbehoefte voor het herstel van de productie in uitgebreide zin, de wederopbouw en het ontwikkelen van de handel.

Tenslotte moet in dit verband nog melding worden gemaakt van het „gentleman's agreement”, dat bestaat tussen het bankwezen en De Nederlandsche Bank, waarbij het bankwezen zich bereid heeft verklaard niet zonder overleg met De Nederlandsche Bank bemiddeling te verlenen bij het plaatsen van nieuwe emissies, opdat rekening gehouden kan worden met een zekere prioriteit voor die uitgaven, welke voor het herstel van het economisch leven van het meeste gewicht zijn.

Conjuncturele investeringscontrole.

Ik kom thans tot wat ik noemde de *conjuncturele investeringscontrole*. Deze is van geheel ander karakter dan de prioriteitencontrole. Doel is hier de beheersing van het investeringsvolume, teneinde een verstoring van het

¹⁾ Zie: „Kapitaalschaarste en wederopbouw” in „E.-S.B.”, Oriënteringsnummers 1945.

²⁾ Vgl. uitvoeriger Dr Th. H. Mulders, „Het vraagstuk der industriële investeringen” in „De Economist”, van Februari 1947.

evenwicht tussen besparingen en investeringen te voorkomen.

Zijn nu voor dit conjunctuurpolitieke doel dezelfde maatregelen gewenst als die, welke voor de prioriteitencontrôle werden aangegeven? Ik meen, dat deze vraag ontkennend moet worden beantwoord. Immers, terwijl de prioriteitencontrôle naar zijn aard discriminerend moet zijn, is voor ons land de beste conjunctuurpolitiek die, welke het minst discrimineert.

Ik geloof, dat deze onderscheiding tussen discriminerende en niet-discriminerende economische politiek van belang is. Want aan een stelsel van geleide economie zullen te minder bezwaren kleven naarmate minder wordt gewerkt met maatregelen van discriminerende aard.

Het streven zal dus moeten zijn om, indien eenmaal de thans bestaande buitengewone omstandigheden tot het verleden behoren, de discriminerende economische overheidspolitiek van het ogenblik te vervangen door een geheel van conjunctuurpolitieke maatregelen, welke zo min mogelijk discriminerend werken.

Zo zullen de prijspolitiek, de belastingpolitiek en de budgetpolitiek al in grote mate de omvang en richting der investeringen kunnen bepalen. Daarbij moet nog worden gewezen op de belangrijke plaats, welke, naar te verwachten is, de overheidshuishouding ook in de toekomst in de volkshuishouding zal innemen, waardoor de investeringspolitiek van de Overheid al een belangrijke invloed op de binnenlandse conjunctuur zal uitoefenen.

Aldus zal in het kader ener conjunctuurpolitiek een discriminerende investeringscontrôle — zoals wij die thans kennen — noch noodzakelijk, noch gewenst zijn en zal kunnen worden volstaan met een geheel van niet-discriminerende maatregelen, welke aangrijpen via de financiële sfeer.

Het is ook te verwachten, dat metterdaad het zwaartepunt van de investeringscontrôle zich geleidelijk zal gaan verplaatsen van de fysieke sfeer naar de financiële sfeer. Immers, de politiek van lage rente, welke de Overheid thans voert, maakt een beheersing van de financiële sfeer en met name van de kapitaalmarkt noodzakelijk, welke noodzakelijkheid dwingend wordt naarmate de maatregelen in de fysieke sfeer soepeler worden. Het is overigens zeer de vraag, of het voeren van deze lage-rentepolitiek niet de noodzaak zal scheppen om ook in de toekomst discriminerende maatregelen te treffen, welke dan via de kapitaalmarkt zouden aangrijpen.

Conclusies.

Zo kom ik dus tot de volgende conclusies. In de wederopbouwperiode is een discriminerende structurele investeringscontrôle nodig (prioriteitencontrôle), welke zal moeten worden uitgeoefend in de materiële sfeer. Het voeren van een conjunctuurpolitiek vereist voor ons land geen discriminerende investeringscontrôle, maar er zal — mede gezien de invloed van de overheidshuishouding op de volkshuishouding — volstaan kunnen worden met een niet-discriminerende economische politiek, welke haar invloed uitoefent via de financiële sfeer. De wens tot het voeren van een „easy money policy” zal echter eventueel een stringenter ingrijpen in de financiële sfeer noodzakelijk maken.

J. BARTELS, ec. drs.

DE BETEKENIS VAN DE INDEXCIJFERS VAN DE ARBEIDSPRODUCTIVITEIT VAN HET CENTRAAL BUREAU VOOR DE STATISTIEK.

Sinds korte tijd publiceert het Centraal Bureau voor de Statistiek in zijn kwartaalschrift „Statistische en Econometrische Onderzoekingen” indexcijfers over de arbeidsproductiviteit in de Nederlandse industrie. In onder-

staande tabel zijn de tot dusver verstrekte gegevens over de naoorlogse periode samengevat.

Indices van productie, personeelsbezetting en arbeidsproductiviteit in de industrie¹⁾.
(Kwartaalgem. 1938 = 100)

	1945	1946				1947	
	4e kwart.	1e kwart.	2e kwart.	3e kwart.	4e kwart.	1e kwart.	2e kwart.
Productie	57	61	68	76	88	84	89
Personeelsbezetting	83	92	99	106	111	114	117
Arbeidsproductiviteit	68	67	68	72	79	74	76

¹⁾ Excl. bouwnijverheid.

Het C.B.S. levert bij deze cijfers vrijwel geen ander commentaar dan een uiteenzetting van de berekeningswijze¹⁾. Een verklaring van de lage stand der arbeidsproductiviteit en een beschouwing over eventuele middelen ter verbetering van de toestand ontbreken. Dergelijke speculatieve beschouwingen behoren trouwens ook niet tot de taak van een strikt neutrale overheidsinstantie.

Uit de nadere toelichting op de berekeningswijze der cijfers laat zich echter wel iets afleiden over de *nauwkeurigheid* ervan. De berekeningen blijken gebaseerd te zijn op een aantal statistisch moeilijk te verifiëren hypothesen, zodat het niet verwonderlijk zou zijn, wanneer een andere berekening tot resultaten zou leiden, welke misschien wel 5 of 10 pCt van de cijfers van bovenstaande tabel zouden afwijken. Aangezien deze gegevens voor velerlei doel worden gebruikt²⁾, heeft het zijn nut een overzicht te geven van de berekeningswijze van het C.B.S. en van de daarin verborgen veronderstellingen.

Het indexcijfer van de arbeidsproductiviteit wordt berekend door de indices van personeelsbezetting en productie op elkaar te delen. Beide indices worden op vrij gecompliceerde wijze afgeleid.

De productie-indices zijn gebaseerd op de bekende maandelijks productie-indices op basis 1938 = 100, welke door het C.B.S. voor een groot aantal producten worden berekend uit de fysieke productie, verbruikte grondstoffen, e. d. Van deze indices, welke een belangrijk deel van de industriële voortbrenging betreffen, worden in eerste instantie „gewogen” gemiddelden berekend, waarbij de aantallen bij de voortbrenging der producten in 1938 betrokken personen als „gewichten” fungeren. Er resulteren maandelijks productie-indices voor een aantal bedrijfstakken, waarvan wij hieronder de gepubliceerde weergeven.

Productie-indices (gem. 1938 = 100).

Bedrijfstak	1945	1946	1947				
	4e kwart.		Jan.	Febr.	Mrt	Apr.	Mei
Bouwmaterialen ..	26	55	71	60	60	60	58
Confectie	27	46	52	47	56	61	61
Leder, rubber en schoenen	50	81	103	104	115	118	122
Metaalnijverheid ..	52	69	78	76	93	94	92
Textiel	27	55	72	72	81	81	83
Voedings- en genotmiddelen	72	80	81	73	80	82	80
Mijnbouw	51	62	74	71	79	73	69
Openbare nutsbedrijven	89	102	125	114	124	118	117

Deze bedrijfstakwijze berekende indices worden nu weer gecombineerd tot een index voor de gehele industrie, waarbij als wegingscoëfficiënten de toegevoegde waarden (in gulden) van de industrietakken in 1938 worden ge-

¹⁾ Statistische en Econometrische Onderzoekingen, N.R. Jaarg. 2 (1947) no. 2, blz. 42 e.v.

²⁾ Het Centraal Planbureau baseert er o.a. het toelaatbare oorniveau op; zie Centraal Economisch Plan 1947, blz. 57.

bruikt. De resulterende totaalindex wordt ook in het Statistisch Bulletin en het Maandschrift gepubliceerd. Voor de berekening van de arbeidsproductiviteit was een weging met het aantal in de bedrijfstakken werkzame arbeiders meer aan te bevelen; het is echter aan te nemen — de eerste hypothese! —, dat de toegevoegde waarde vrij goed evenredig is aan de bedoelde personeelscijfers.

In deze berekeningswijze zijn o.a. de volgende veronderstellingen opgesloten:

1. De kwaliteit der producten, voor zóver die het gevolg is van de eraan bestede arbeid (dus niet van de grondstoffen), zou onveranderd zijn.

2. De productieprocessen zouden niet gewijzigd zijn (door andere grondstoffen, andere bewerkingsmethoden, enz.), zodat per eenheid afgeleverd product een overeenkomstige waarde zou worden toegevoegd als in 1938.

3. De verdeling van de stadia van het productieproces over de ondernemingen zou ongewijzigd zijn gebleven, zodat ook een bepaalde bedrijfstak per eenheid afgeleverd product een overeenkomstige waarde zou hebben toegevoegd als in 1938.

Als maatgevend voor de hoeveelheid gepresteerde arbeid wordt beschouwd het personeel bij de industriële ondernemingen met 10 of meer arbeiders. Aangezien deze aantallen voor 1938 niet bekend zijn, werd door middel van de ongevalstatistieken van de Rijksverzekeringbank een koppeling toegepast, waarbij de indeling naar bedrijfstakken van de laatste zo goed mogelijk werd aangepast aan de indeling, welke het C.B.S. gewoonlijk gebruikt.

Als belangrijke hypothese is hierbij aangenomen, dat het personeelsverloop in de kleinere ondernemingen analoog is aan dat van de waargenomen grotere. Ook de productieindices zullen doorgaans geen rekening houden met de productie bij de ambachtelijke nijverheid, zodat de arbeidsproductiviteitscijfers dus eigenlijk alleen betrekking hebben op de industrie in engere zin.

Geen enkele correctie wordt aangebracht voor eventuele wijzigingen in de samenstelling of de werktijd van het personeel. Nu is voor 1938 weinig over deze materie bekend. Toch zou het interessant zijn, na te gaan, of ook de arbeidsproductiviteit der direct bij het arbeidsproces betrokken arbeiders (afgezien dus van kantoorpersoneel, e. d.) zo sterk is gedaald. Ook de opbouw van het personeel naar leeftijd en geslacht kan in 1938 anders zijn geweest dan thans. De werktijd in de industrie is eveneens direct van invloed op het gevonden cijfer, al is de berekening van indexcijfers van de productie per manjaar even interessant als die van de productie per manuur.

Het is aan te nemen, dat de arbeidsproductiviteit van bedrijf tot bedrijf en van bedrijfstak tot bedrijfstak sterk uiteenloopt. In op volle kracht werkende bedrijven zal zij wellicht veel hoger zijn dan het gemiddelde. Het C.B.S. publiceert echter geen andere detailcijfers dan die van de productiviteit der mijnwerkers (kilogrammen kolen per ondergrondse arbeider per dienst). Gezien de grote onzekerheid in de totaal-index is dan ook te verwachten, dat dergelijke detailcijfers te onnauwkeurig zouden zijn.

Is het cijfermateriaal over de arbeidsproductiviteit van het C.B.S. enerzijds dus niet zo exact als de meeste andere door dit Bureau verstrekte gegevens, anderzijds mag niet worden vergeten, dat indexcijfers als de hier behandelde nooit met dezelfde nauwkeurigheid kunnen worden vastgesteld als bijv. de in- en uitvoergegevens. In vergelijking met de cijfers, waarover andere landen beschikken, is het Nederlandse cijfer zeker aanvaardbaar³⁾. Het algemene beeld, dat de indices oproepen, nl. dat de arbeidsproductiviteit in de industrie thans aanmerkelijk

³⁾ In het Bulletin of Oxford University Institute of Statistics, Vol. 9 (1947) blz. 228 berekent Seers de productiviteit per manjaar in de Engelse industrie, voor 1945 en 1946 op resp. 129 en 122 (1938 = 100), door de in geld geëvalueerde productie te delen door een prijsindex, welke methode waarschijnlijk onnauwkeuriger is.

lager ligt dan vóór de oorlog en dat zij slechts langzaam stijgt, is dan ook zeker juist. Het verloop van de arbeidsproductiviteit sinds de bevrijding wordt door de cijfers van het C.B.S. trouwens met veel groter nauwkeurigheid aangegeven dan de hoogte in vergelijking met 1938. Hoewel dit buiten het bestek van dit artikel valt, moet toch nog ter verduidelijking eraan worden herinnerd, dat de arbeidsproductiviteit niet alleen wordt beïnvloed door de menselijke inspanning, maar ook door de hoeveelheid en de hoedanigheid van grondstoffen en machines⁴⁾.

Ir J. SANDÉE.

⁴⁾ Zie o.a. „Het onbevredigend niveau onzer arbeidsproductiviteit” door J. van de Kieft in „E.-S.B.” van 21 Augustus 1946, blz. 535.

MEDEDELING VAN HET SECRETARIAAT VAN DE CENTRALE COMMISSIE VOOR DE RIJNVAART.

DERDE ZITTING IN 1947 VAN DE CENTRALE COMMISSIE VOOR DE RIJNVAART.

VERSLAG VAN HET SECRETARIAAT.

De Centrale Commissie heeft van 22 tot 24 September te Straatsburg haar derde zitting van dit jaar gehouden, welke werd voorafgegaan door verscheidene vergaderingen van comité's, die reeds op 18 September begonnen. Van de behandelde vraagstukken, van belang voor de gebruikers van de Rijn, kunnen de volgende worden vermeld.

Internationale controlekaart voor de levensmiddelendistributie der Rijnschippers.

Deze kaart, die, wij herinneren er nogmaals aan, bestemd is om de Rijnschippers langs de gehele Rijn in staat te stellen de levensmiddelenkaarten in ontvangst te nemen en te vermijden, dat zij zich voor dezelfde periode op meer dan één plaats ervan kunnen voorzien, is tot volle tevredenheid ingevoerd door de betrokken diensten van België en de oeverstaten, met uitzondering van Nederland, dat zijn schippers direct bevoorraadt door middel van winkels, opgericht in de Duitse sector van de Rijn.

Hieruit volgt, dat in de hoger gelegen Rijnhavens de Nederlandse schippers, dank zij de geest van internationale medewerking, ongetwijfeld worden bevoorraadt, maar dat dit geschiedt buiten de geldende reglementeringen om en zonder dat de betrokken diensten in staat zijn misbruiken, die in verband met de schaarste aan levensmiddelen ongewenst zijn, te vermijden. De Nederlandse delegatie werd daarom verzocht opnieuw stappen te willen doen bij bevoegde autoriteiten in Nederland, opdat deze hun schippers in het belang van de scheepvaart van de internationale controlekaart voorzien.

Controle bij de Duits-Nederlandse grens.

Men heeft steeds meer verbeteringen aangebracht in de afwikkeling van de controleformaliteiten; o.a. zullen de twee betrokken diensten nu de mogelijkheid bestuderen een schikking te treffen met het oog op de vereniging van de twee controles aan de Duits-Nederlandse grens, zoals voor de oorlog het geval was.

Snelheid van militaire vaartuigen.

Door de ongelukken, die voorgevallen zijn bij het snelle passeren van militaire vaartuigen, werd de aandacht van de bevoegde autoriteiten gevestigd op de noodzaak, dat de veiligheid van de scheepvaart niet in gevaar moet worden gebracht door het snelle varen van deze vaartuigen, behalve bij dringende dienstdoelzaam.

Leveranties en dienstprestaties in Duitsland.

De Centrale Commissie heeft kennis genomen van de klacht, die verschillende scheepsleveranciers tot haar richtten over de prijsverhoging der bunkerkolen. De kwestie van prijsvaststelling betreft niet alleen bunkerkolen, maar in het algemeen alle leveranties en dienstprestaties in Duitsland. Daar deze problemen van essentieel belang zijn voor de Rijnscheepvaart, is aan de Amerikaanse en Engelse gedelegeerden opgedragen om hun Regeringen te verzoeken er op toe te zien, dat bij het vaststellen van de hoogte der omwisselingskoers van de mark geen ongelijkheid van behandeling van de verschillende vlaggen wordt teweeg gebracht. De Commissie houdt zich nog steeds met deze kwestie bezig.

„Laissez passer” voor Rijnschippers.

Ten gevolge van de tussenkomst van de Centrale Commissie bij bevoegde autoriteiten in Berlijn, worden de visa nu, in sommige staten, snel en gratis door de geallieerde bureaux verstrekt; er zijn zelfs voor dringende gevallen speciale bureaux voor de Rijnscheepvaart opgericht te Emmerik en Duisburg. De Centrale Commissie, die haar pogingen voortzet, vraagt met nadruk, dat het visum gratis blijft, en uit de wens, dat, in afwachting van de volledige afschaffing, het visum door alle bureaux zal worden verstrekt met dezelfde geldigheidsduur als het „laissez passer”.

Teruggave van Rijnschepen.

De teruggave van Rijnschepen heeft, dank zij de pogingen en het wederzijds begrip van de belanghebbende delegaties, goede vorderingen gemaakt. Niettemin wordt nog een aantal schepen vastgehouden; de Commissie heeft de bevoegde autoriteiten dan ook opnieuw aanbevolen het onderzoek der vraagstukken, die de definitieve opheffing van het probleem vertragen, te bespoedigen.

Monsterrol.

Monsterrollen zijn op de Rijn in Duitsland als controlemaatregel ingevoerd tengevolge van een beslissing van de vier mogendheden. Daar dit document meer nadelen oplevert dan werkelijke voordelen,

heeft de Commissie aan de bezettingsautoriteiten, die het — in verband met de vereisten van militaire veiligheid — hebben ingevoerd, gevraagd om het probleem nog eens te bezien en na te gaan, of het moment om het af te schaffen nog niet is gekomen.

Aanpassing van het politiereglement voor de Rijnscheepvaart aan de huidige omstandigheden.

De buitengewone omstandigheden, die op de Rijn bij het staken der vijandelijkheden heersten, hebben de publicatie van nieuwe voorschriften door middel van een advies aan de binnenscheepvaart noodzakelijk gemaakt en gewettigd; zelfs indien deze adviezen in sommige gevallen tengevolge hebben, dat de uitdrukkelijke maatregelen van het politiereglement voor de Rijnscheepvaart voor het ogenblik buiten werking worden gesteld. De Commissie achtte het, met het oog op de rechtszekerheid, dan ook nuttig, deze maatregelen, die een tijdelijk karakter dragen, goed te keuren, ingaande met de datum van publicatie.

De belanghebbende autoriteiten zijn bovendien overgegaan tot een herziening van de uitgevaardigde voorschriften eens in de 6 maanden, teneinde de verouderde in te trekken en de te handhaven voorschriften opnieuw vast te leggen.

Tengevolge van gebrek aan materiaal schijnt het van merktekenen voorzien van wrakken van schepen, die door oorlogshandelingen zijn gezonken, niet in alle gevallen overeenkomstig artikel 95 van het politiereglement te kunnen geschieden; er is bij de belanghebbende diensten dan ook op aangedrongen in deze gevallen de wrakken overdag te voorzien van tonnen of rode, zwarte en rood met zwarte boeien volgens het normale bakensysteem voor de vaargeul. De technische diensten zullen niettemin moeten pogen om zo spoedig mogelijk weer terug te keren tot de voorschriften van artikel 95.

Politieovertredingen bij het passeren van bruggen.

Uit inlichtingen blijkt, dat de schippers neiging hebben somtijds de vastgestelde regels voor het passeren van bruggen te verwaarlozen. Er werd besloten een onderzoek in te stellen naar de juiste oorzaak van deze nalatigheden en in afwachting van het resultaat hiervan de aandacht der schippers te vestigen op het feit, dat deze overtredingen zullen worden gestraft.

Reglement betreffende de visitatie van schepen en vloten op de Rijn.

Daar de herziening van het visitatiereglement bijna voltooid is, zal het comité, dat belast is met dit vraagstuk, weer bijeenkomen op 7 November ter voorbereiding van de goedkeuring van nieuwe voorschriften door de Centrale Commissie bij de volgende zitting.

Daar het visitatiereglement verwijst naar het reglement betreffende het vervoer van vloeibare brandstoffen, verbonden aan de Haagse Conventie van 1 Februari 1939, blijkt het wenselijk te zijn, dat beide reglementen, indien mogelijk, op hetzelfde tijdstip op de gehele Rijn van kracht worden.

Technische aangelegenheden.

Het permanent technisch Comité bood haar rapport aan over haar werkzaamheden sedert de laatste zitting; er werd nota genomen van de goedkeuring, gehecht aan de plannen tot het bouwen van:

een semi-permanente spoorbrug te Keulen,
een permanente spoorbrug te Rheinhafen,
een semi-permanente brug te Neuwied-Weissenturm,
een permanente spoorbrug te Mainz
en het aanleggen van kabels, twee met hoogspanning en een telefoonkabel, te Mehlem-Königswinter.

De Centrale Commissie heeft geadviseerd, dat stroomafwaarts vanaf Straatsburg de permanente bruggen weer met dezelfde doorvaarthoogte moeten worden opgebouwd als vroeger, behoudens in ernstige gevallen, zonder dat dit echter minder mag zijn dan 9.10 m boven de hoogst bevaarbare niveaus, zoals deze in 1939 werden vastgesteld. Zij vraagt voorts aan de belanghebbende regeringen haar zo spoedig mogelijk hun plannen inzake iedere brug in kwestie kenbaar te maken.

Daar de gelijkwaardige waterstanden, in 1932 geregistreerd, niet juist meer zijn, als gevolg van op sommige plaatsen ontstane wijzigingen van het rivierbed, zijn voorlopige benaderende cijfers aangenomen op verschillende peilschalen als waarschijnlijke noteringen van de gelijkwaardige waterstand.

Bovengenoemde voorlopige gelijkwaardige waterstanden van 31 December 1946 zullen als tijdelijke basis dienen voor het in stand houden van de diepte van de rivier, zolang ze nog niet volgens de traditionele methoden kunnen worden vastgesteld.

Deze waterstanden zijn:

Brisach	95	Koblentz	116
Straatsburg	130	Andernach	129
Maxau	330	Bonn	65
Mannheim	180	Keulen	55
Worms	105	Düsseldorf	— 20
Mainz	180	Ruhrort	— 140
Bingen	103	Wezel	— 105
Kaub	108	Emmerik	— 20
		Lobith	870

Gerechtelijke aangelegenheden.

De functie van de Centrale Commissie, zetzend als hof van appel overeenkomstig artikel 45, c, van de Conventie van Mannheim, werd vastgesteld in het kader van de overeenkomsten, op basis waarvan zij haar werkzaamheden in 1945 hervatte.

Daar de Amerikaanse zone op haar beurt maatregelen nam met het oog op de wederoprichting van rechtbanken, die als scheepvaartrechtbanken voor de Rijn functionneren, zijn deze aldus weer opgericht langs de gehele loop van de rivier.

Overeenkomstig de Conventie van Mannheim kan er tegen elke uitspraak in eerste instantie door een scheepvaartrechtbank appel worden aangetekend bij de Centrale Commissie.

Betrokkingen met andere internationale organisaties.

Het Tijdelijk Comité voor het Rijnvaartverkeer te Duisburg zal in het vervolg tijdens de zittingen van de Commissie worden vertegenwoordigd door een waarnemer.

De Commissie is opnieuw toegetreden tot de „Association internationale permanente des congrès de navigation”, zoals dat voor de oorlog het geval was.

Tenslotte heeft zij het voornemen kenbaar gemaakt, om, voorzover gemeenschappelijk terrein wordt bestreken, mede te werken met het kort geleden opgerichte „Comité voor binnenlandse transporten” van de Economische Commissie voor Europa.

AANTEKENING.

ENKELE ASPECTEN VAN DE INTERNATIONALE HANDEL.

Het is nu reeds ruim twee maanden geleden, dat Engeland een einde maakte aan de inwisselbaarheid van het pond sterling in dollars. Toch is het nog niet mogelijk, volgens „The Banker” van deze maand, om de consequenties van deze maatregel ten volle te overzien. Het blad is inmiddels van opvatting, dat de laatste maanden van dit jaar beslissend zullen zijn voor de toekomst van de internationale handel¹⁾.

Ter illustratie van deze stelling wijst het blad erop, dat het einde van de inwisselbaarheid van het pond sterling diepere krachten aan het licht heeft gebracht, die reeds gedurende twee jaren op een climax aanstuurden. Het betreft hier in wezen het vraagstuk van het ontbreken van evenwicht in de wereldhuishouding.

Quantitatief is dit ontbreken van evenwicht te meten aan het enorme exportsurplus van het Westelijk halfrond, waarbij het Europese productievermogen ver ten achter blijft. De Europese landen krijgen het feit, dat er een ernstige verstoring van evenwicht is, te voelen in de vorm van een acute dollarschaarste; het rapport van de Parijse conferentie brengt tot uitdrukking, dat slechts een stroom van dollars een volledige economische instorting van verschillende Europese landen in de komende winter kan verhinderen en dat, nog meer dollars nodig zullen zijn om algeheel economisch herstel te kunnen bereiken. De grote verdienste van Marshall's suggesties is nu, aldus „The Banker”, dat ze een band leggen tussen „aid” en „reconstruction”.

Er is echter, zo zegt het blad, een vraagstuk, dat buiten het „Marshall-plan” ligt en waarvoor nog geen bevredigende oplossing is gevonden. Dit vraagstuk vloeit voort uit het feit, dat de Verenigde Staten niet onbeperkt door kunnen gaan met het verlenen van hulp; een van de eerste doeleinden van de gedachte van Marshall is juist beperking van de hulpactie, zowel naar omvang als naar tijd. Zal Europa, wanneer de aldus gestelde grenzen zijn bereikt, in staat zijn om de import uit Amerika te financieren uit zelfverdiende dollars plus „normale” credieten in een vrije markt? Dit is de vraag, welke de „policy-makers” in alle deficit-landen zich moeten stellen; zij moeten het oog gericht houden op de situatie na 1951.

Het einde van de inwisselbaarheid van het pond sterling in dollars betekent in dit verband, dat het niet alleen Engeland maar ook de andere dollarbehoevende landen heeft geconfronteerd „with the real implications of the fact that eventually they must pay their way”. Met andere woorden: evenwichtsherstel op langere termijn gezien heeft tot voorwaarde harder werken en grotere soberheid.

Er is nog een tweede aspect aan Engeland's stopzetting der sterlinginwisselbaarheid: het gevaar van een opeenvolging van geïsoleerde beperkingen van het internationale handelsverkeer, aanleiding gevende tot de bekende wanhooptpolitiek der dertiger jaren, gebaseerd op een „sauve qui peut” — nationalisme en een strak bilateralisme.

Men is zich hiervan tijdens de oorlog reeds bewust geweest. Dank zij de beginselen, voor het eerst neergelegd in het Atlantic Charter, werd overeenstemming bereikt over de weg, die na de oorlog moest worden ingeslagen: multilaterale handel en vrije inwisselbaarheid van valuta's. Thans echter ziet men in, dat een systeem van volledige multilateraliteit, van non-discriminatie in het handelsverkeer en ongehinderde inwisselbaarheid der valuta's onmogelijk is, zolang de verstoringen in de betalingsbalansen niet zijn teruggebracht tot bescheiden proporties.

¹⁾ T.a.p. „The parting of the ways”, blz. 9.

Bescheiden proporties, d.w.z. verstoringen in zodanige vorm en omvang, dat ze kunnen worden geëlimineerd door de „normal processes of international lending”.

Is thans de enige oplossing een terugkeer tot het bilateralisme? „The Banker” is van opvatting, dat dit niet juist is; het blad meent, dat er alle redenen van bestaan is voor een multilateraal systeem in een beperkte sector van de wereldhuishouding. Voor dit doel dienen de dollarbehoevende landen tot samenwerking te komen. Dit nu mag geen samenwerking zijn in los verband. Wil het doel — een minimum aan soberheid voor de betrokken landen — worden bereikt, dan moet ernaar worden gestreefd de handel binnen de groep te maximaliseren. Ieder deelnemend land dient de behoeften van zijn partners nauwlettend te bestuderen en zijn productie dienovereenkomstig aan te passen. Van belang is, dat, gezien de „armoede” der deelnemers, productie van niet-essentiële goederen slechts in aanmerking komt, voorzover deze tegen dollars kunnen worden verkocht. Voor het overige moet de productie worden geconcentreerd op die goederen, die de partners het meest dringend nodig hebben. „Only by rigorous economy in home consumption and bold changes in the structure of domestic industries can the area of international collaboration be maximized and the burden upon standards of living minimized”.

In het verleden vond een dergelijk gecompliceerd proces van internationale aanpassing plaats op pijnlijke en langzame wijze via concurrentie en prijsvorming op vrije markten. Wellicht, zo zegt het blad, is de pijnlijkheid van dit proces de reden, waarom velen thans van mening zijn, dat maximum samenwerking slechts kan worden bereikt door middel van een volunie. Onder de huidige omstandigheden acht „The Banker” dit echter een „wholly unrealistic and indeed unnecessary assumption”; immers, de kans op bereiking van een optimum verdeling en specialisatie van productiefactoren hangt in dit geval vnl. af van de mate, waarin in de betrokken landen aan het prijssysteem vrij spel wordt gelaten.

In plaats van het toelaten van een dergelijk „automatisch” en moeilijk aanpassingsproces geeft „The Banker” de voorkeur aan doelbewust overleg. En mocht het zo zijn, dat bilateralisme onder de huidige omstandigheden onvermijdelijk is, laat men er dan, zo zegt het blad, in elk geval voor zorgen, dat een dergelijk handelsverkeer een onderdeel is van een „co-operative plan for mutual aid”. Ten koste van alles moet er voor worden gewaakt, dat de handelspolitiek degenerereert tot een zuiver defensief en zelfs opportunistisch systeem, zoals dat in het verleden zo dikwijls is voorgekomen.

INTERNATIONALE NOTITIES.

OOSTENRIJK TUSSEN OOST EN WEST.

Na het besluit van Tsjechoslowakije, om niet mee te doen aan de Parijse economische conferentie, is Oostenrijk te beschouwen als „the eastern outpost of a world which threatens to fall into two”, schrijft „The Economist” van 18 dezer. De economische gevolgen hiervan kunnen voor Oostenrijk fataal zijn, meent het blad.

Het land moet, evenals Engeland, exporteren, wil het economisch niet ten gronde gaan. Vóór de oorlog had het, op Zwitserland na, per hoofd van de bevolking de grootste buitenlandse handel van Centraal Europa. De bezetting tijdens de oorlog en de nog steeds bestaande verwarring als gevolg van de verdeling in vier zônes hebben echter de ontwikkeling van de productie en de buitenlandse handel in sterke mate geremd. Het grootste deel van de zo dringend nodige import van voedsel, landbouwwerktuigen en transportmiddelen kon slechts plaatsvinden met hulp van de geallieerden, de U.N.R.R.A. en andere internationale lichamen (dit betreft 79 pCt van de totale import van goederen in 1946). De „normale” handel was

sterk in waarde gedaald, nl. tot ongeveer 18 pCt van het niveau van 1937, hetgeen, met het oog op de prijsstijging, neerkomt op ongeveer 8 pCt van het volume in 1937. Daar kwam nog bij, dat ook de zeer belangrijke onzichtbare posten op de betalingsbalans van Oostenrijk, het toeristenverkeer en de doorvoer, tot een zeer laag peil waren gedaald.

In dergelijke omstandigheden is de beste politiek, zo vervolgt het blad, enerzijds het trachten te verkrijgen van leningen, teneinde gedurende de periode van wederopbouw de noodzakelijke import te kunnen betalen, en anderzijds te trachten zo snel mogelijk de export weer op gang te brengen, waardoor buitenlandse hulp niet meer noodzakelijk is. Tot nu toe echter heeft de Oostenrijkse Regering zich vnl. geconcentreerd op het eerstgenoemde — het bemachtigen van crediten —, en de exportzijde veronachtzaamd, zich daarbij bewust — om politieke redenen — verzettend tegen het leggen van vaste handelschakels met Oost-Europa.

De grootste zwakte van de Oostenrijkse exportpolitiek is die van de economische politiek in het algemeen: het ontbreken van controle over de aanwending van schaarse grondstoffen. Verder is er de moeilijkheid van de wisselkoers. Het pond sterling bijv. werd destijds vastgesteld op een equivalent van 40 Oostenrijkse schillings; deze koers was berekend met het oog op de stijgende biljetten-circulatie in Oostenrijk. Daar de prijzen tot 1945 stevig in de hand konden worden gehouden en dus minder waren gestegen dan de hoeveelheid geld in omloop zou doen vermoeden, was het gevolg, dat de shilling aanzienlijk was ondergewaardeerd. Dit betekende, dat Oostenrijk erg gemakkelijk kon exporteren — de goederenschaarste stelde hieraan enge grenzen —, maar slechts weinig ervoor in de plaats kreeg. Deze onderwaardering van de schilling werkte sterk inflationair, evenals de toegenomen binnenlandse uitgaven: de prijzen begonnen te stijgen, eerst op de zwarte markt, waarheen zich nu vroegere exportgoederen richtten, later ook de officiële, zodat de prijzen van vele goederen het wereldprijsniveau bereikten of zelfs overtroffen en de exportmogelijkheden snel verminderden.

De kracht van de buitenlandse handel van Oostenrijk in het verleden was — aldus vervolgt „The Economist” — de grote variatie van goederen en landen, waarmee handel werd gedreven. Goederen gingen naar alle delen van de wereld, maar het belangrijkste gebied was toch Oost-Europa. Thans tracht Oostenrijk — ook reeds vóór het „Marshall-plan” bekend werd — zich meer naar het Westen te oriënteren. Deze politiek is reeds grotendeels geslaagd. Hoewel met de Oost-Europese Staten handelsovereenkomsten voor korte termijn zijn afgesloten, geschiedde dit slechts langzaam en aarzelend. Aan de andere kant neemt West-Europa thans een veel groter gedeelte van de buitenlandse handel van Oostenrijk voor zijn rekening dan vóór de oorlog: de belangrijkste plaats nemen Duitsland (steenkol!) en Zwitserland in. De handel met de andere landen van West-Europa bevindt zich nog in een experimentele fase en wordt belemmerd door betalingsmoeilijkheden.

HET ENGELSE BETALINGSVERKEER MET BELGIË.

De moeilijkheden van Engeland met betrekking tot de betalingsbalans zijn niet beperkt tot de dollargebieden. Ook wat betreft het betalingsverkeer met België bijv. heeft Engeland problemen op te lossen. Bij de nieuwe Engels-Belgische betalingsovereenkomst, begin September jl. afgesloten, werd bepaald, dat de Nationale Bank van België het maximaal aan te houden bedrag aan ponden sterling zou verhogen van £ 5 miljoen tot £ 27 miljoen. Voorts stemden de Belgen er in toe, dat zij — teneinde een te snel bereiken van deze limiet te voorkomen — tijdelijk het accepteren van sterling van niet-sterlinglanden zouden beperken. Zij begonnen hiermee op 13 September jl.; desondanks werd eind

September de grens van \pm £27 miljoen bereikt en thans is — zo zegt „The Times” van 22 dezer — deze reeds enigszins overschreden.

Deze week worden echter de commerciële en financiële onderhandelingen te Brussel hervat. Wanneer Engeland er niet in slaagt de export naar België op te voeren, zal het land de import uit België moeten beperken en goud moeten verscheppen om de sterlingsaldi van België tot de toegestane grens te verminderen.

De snelle stijging van België's bezit aan sterling was te voorzien, meent bovengenoemd blad. Immers, vóór het staken van de inwisselbaarheid in dollars op 20 Augustus had België al aanzienlijke sterlingsaldi van verschillende Europese landen overgenomen; bovendien bezat de Congo-Regering haar eigen sterling en ook Belgische banken en zakenlieden bezaten grote bedragen.

Na 20 Augustus ontstond er in België een vlucht uit sterling, zodat de Nationale Bank van België grote bedragen aan sterling van Belgische houders moest overnemen.

De betalingsmoeilijkheden met België staan, zoals gezegd, niet op zich zelf. Ook met vele andere niet-dollarlanden staat Engeland tegenover dergelijke problemen. „The Times” zegt over deze vraagstukken het volgende: „The maintenance of multilateral convertibility outside the dollar area may well increase them. Last month's agreement with Belgium entailed a retreat from general non-dollar convertibility. Though it has not solved the problem of the bilateral balance, it has helped to ease the difficulties of payment. Possibly there may be further retreats from convertibility in arrangements with other countries”.

ONTVANGEN BOEKEN EN BROCHURES.

BOEKEN.

Jaarboekje van de Vakgroep Hypotheekbanken voor het jaar 1946. Tweede jaargang. N.V. Drukkerij en Uitgeverij J. H. de Bussy, Amsterdam 1946, 288 blz. + bijlage, f 9.

Gedenkboek Pegus. N.V. Provinciaal en Gemeentelijk Utrechtsch Stroomleveringsbedrijf 1922—1947, 106 blz.

Inleiding tot het rekeningstelsel en de moderne bedrijfsadministratie door P. Bakker. H. E. Stenfert Kroese's Uitg. Mij. N.V., Leiden 1947, 131 blz. met bijlagen, ing. f 5,20.

Ordening van het economisch leven door Prof. Mr C. Weststrate. Elsevier, Amsterdam 1947, 369 blz.

Economisch-Historische opstellen, geschreven voor Prof. Dr Z. W. Sneller ter gelegenheid van zijn 25-jarig hoogleraarsjubileum 1922 — 5 April — 1947. Uitgeverij H. J. Paris, Amsterdam 1947, 212 blz., f 8,50.

Plezier in het werk door Dr Ir M. G. Ydo. Deel X van Verhandelingen van het Instituut voor Praeventieve Geneeskunde. H. E. Stenfert Kroese's Uitgeversmij N.V., Leiden 1947, 340 blz., f 15.

Prijsvorming in de onderneming door H. van Duyn. N.V. Uitgevers-Maatschappij v.h. G. Delwel, 's-Gravenhage 1947, 160 blz.

Theoretische Bedrijfseconomie II door Dr J. L. Mey Jr en Drs P. M. M. H. Snel. Deel II Leerboek der Bedrijfseconomie. N.V. Uitgevers-Maatschappij v.h. G. Delwel, 's-Gravenhage 1947, 457 blz.

De volkshuisvesting door Dr Ir H. G. van Beusekom. De Nederlandse volkshuishouding tussen twee wereldoorlogen Deel XIII. Uitgeverij Het Spectrum, Utrecht 1947, 114 blz.

BROCHURES.

Het herstel der olie- en vetvoorziening van Europa. Publicatie van Lever Brothers & Unilever N.V., Rotterdam en Lever Brothers & Unilever Limited, Londen; September 1947, 26 blz. + bijlagen.

Enige beschouwingen oor die wisselkoerse. in theorie en praktyk.

Rede uitgespreek by die aanvaarding van die professoraat in die handel, geld- en bankwese aan die Universiteit van Pretoria, op 16 April 1947 deur Dr H. W. J. Wijnholds. Pretoria 1947, 21 blz.

Uit de oratie van de heer Wijnholds stippen wij aan, dat de wisselkoers niet meer wordt beschouwd als een onveranderlijke factor, als een datum in de economische politiek, doch dat de wisselkoers een belangrijk middel is geworden van de economische politiek. De wisselkoers moet z.i. worden verklaard uit het totaal van vraag en aanbod op de wisselmarkt, waarbij zowel met de grootte als met de dringendheid van deze factoren rekening moet worden gehouden. Hoewel deze factoren niet volledig in de betalingsbalans tot uitdrukking komen, en ook door andere oorzaken aan betekenis verliezen, is de betalingsbalans toch van belang voor de verklaring van de wisselkoersen, omdat haar structuur een inzicht geeft in de grootte en de dringendheid van een belangrijk deel van de vraag- en aanbodfactoren op de wisselmarkt.

GELD- EN KAPITAALMARKT.

De geldmarkt gaf in de afgelopen week bij een vrij geringe handel zeer weinig veranderingen te zien. Driemaandspromessen werden tegen 7/8 pCt gevraagd, halfjaarspapier noteerde 1 1/8 pCt, negenmaandspromessen werden tegen 1 3/8 pCt verhandeld, terwijl langer lopend papier tegen 1 3/8—7/16 pCt werd omgezet. Callgeld noteerde veelszins nominaal 3/4 pCt, daar het vrijwel niet was te plaatsen wegens relatief groot aanbod.

De inschrijving op 3 1/2 pCt schatkistbiljetten door de pensioenfondsen is uitgesteld om technische redenen tot 1 November a.s. Dit zal dus een extra belasting voor de geldmarkt betekenen bij de normaal toch al zware Octoberultimo.

Er is thans een wetsontwerp ingediend tot Waardering van Effecten bij belastingheffing, waarbij de koersvaststelling van effecten, welke op de tweede peildatum voor de Vermogensaanwasbelasting aanwezig waren, wordt geregeld. Voor binnenlandse fondsen verschilt de voorgestelde regeling over het algemeen niet veel van de voorlopige waardering, zodat de vrees, dat de na 1 October plaatsgevonden hebbende koersstijging op de Amsterdamse Beurs onaangename consequenties zou hebben voor de contribuabelen in de vermogensheffingen, niet is bewaarheid. Voor buitenlandse fondsen is het koerspeil van 31 December 1945 verlaten en vervangen door het niveau van 1 October 1946, verminderd met 10 pCt. Voor houders van Amerikaanse fondsen betekent dit een aanmerkelijk voordeel, omdat sedert Augustus 1946 het Amerikaanse koersniveau voor aandelen aanmerkelijk is gedaald, nl. met ongeveer 1/7 beneden het peil van 31 December 1945, hoewel het huidige niveau nog iets boven het peil van 1 October 1946 ligt, dus zelfs vrij aanzienlijk boven het met 10 pCt gereduceerde peil per die datum.

Van deze ongetwijfeld vrij gunstige voorstellen in verhouding tot de voorlopige regeling ging geen merkbare invloed op de Amsterdamse aandelenmarkt uit. De indruk bestond zelfs aan het einde der week, dat de markt min of meer „om” zou zijn, gezien somtijds vrij scherpe koersreacties. Het kan zijn, dat het vrij aanzienlijke aantal emissies der laatste weken hierbij een sterke invloed heeft uitgeoefend, gepaard gaande met winstnemingen op sterk in koers gestegen fondsen.

Op grond van een mededeling van de Directie der Koninklijke, dat de volgens geruchten op handen zijnde emissie nog wel enige tijd zou duren, trad een vrij scherpe koersdaling voor dit fonds in, nl. van 485 per 17 October jl. tot 470 per 24 October j.l. Vermoedelijk spelen overwegingen van Rechtsherstel bij de technische moeilijk-

heden voor deze emissie een belangrijke rol. Het is niet uitgesloten, dat van de talrijke buitenlandse houders dezer aandelen velen niet de vereiste aanmelding hebben verricht, zodat zij de eventuele claimrechten niet zullen kunnen uitoefenen. Zou de Koninklijke op enigerlei wijze voor hen optreden, bijv. door reservering en latere verkoop der stukken, dan zal dit laatste niet zonder toestemming van de Raad voor het Rechtsherstel kunnen geschieden, daar zij anders volgens de geldende bepalingen niet mogen worden verhandeld. Het valt te begrijpen, dat de oplossing van dergelijke vraagstukken veel-tijd vergt.

Ter oriëntering volge nog het gebruikelijke koersstaatje.

	17 Oct. 1947	24 Oct. 1947
A. K. U.	179½	175½
v. Berkel's Patent	125½	124½
Lever Bros. Unilever C. v. A.	307	296
Philips G. b. v. A.	398½	383½
Koninklijke Petroleum	485	470
H. A. L.	185	186½
N. S. U.	183	188½
H. V. A.	239½	241
Deli Mij. C. v. A.	168	174
Amsterdam Rubber	162½	165½

STATISTIEKEN.

DE NEDERLANDSCHE BANK.
(Voornaamste posten in duizenden guldens).

Data	Munt en muntmateriaal	Papier op het buitenland	Tegood bij corresp. in het buitenland en buitenlandse betaalmiddelen	Wissels, prom. enz. en open marktpapier	Beleningen
30 Dec. '46	700.876	4.434.786	100.816	103	153.109
15 Sept. '47	504.096	149.636	251.012	—	154.541
22 " '47	504.156	157.430	240.567	—	154.668
29 " '47	504.224	157.430	221.868	—	153.732
6 " '47	504.270	160.207	189.655	—	155.949
13 Oct. '47	506.613	166.137	167.574	34	151.613
20 " '47	506.703	173.076	134.904	34	151.238
27 " '47	506.738	173.076	118.990	18	155.942

Data	Bankbiljetten in omloop	Saldi in rekening-courant			
		's Rijks Schatkist	Geblokkeerde saldi van banken	Geblokkeerde saldi van anderen	Vrije saldi
30 Dec. '46	2.744.151	1.099.855	90.071	43.706	590.158
15 Sept. '47	2.816.325	918.682	34.523	49.697	652.453
22 " '47	2.801.388	895.198	57.168	49.040	663.943
29 " '47	2.856.116	860.416	41.084	38.197	647.384
6 Oct. '47	2.857.169	985.170	39.044	43.615	483.981
13 " '47	2.828.328	1.002.647	61.767	41.156	459.534
20 " '47	2.812.020	973.280	73.543	38.397	471.014
27 " '47	2.829.409	967.261	56.249	38.829	466.932

BANK VAN ENGELAND.

(Voornaamste posten in miljoenen ponden).

Data	Metaal-voorraad	Govt. debits and Govt. securities	Fiduciary issue	Biljetten in circulatie	
				Biljetten in circulatie	Biljetten in Banking Dept.
25 Dec. '46	0,2	1.449,1	1.450	1.428,2	22,1
8 Oct. '47	0,2	1.449,3	1.450	1.374,3	75,9
15 Oct. '47	0,2	1.449,3	1.450	1.368,6	81,6
22 Oct. '47	0,2	1.449,4	1.450	1.362,5	87,7

Data	Gouden en zilveren munten	Govt. securities	Other securities		Deposits		
			Disc. and advances	Securities	Totaal	Public deposits	Banken
25 Dec. '46	1,3	311,8	13,6	15,8	346,5	10,3	278,9
8 Oct. '47	2,2	303,5	10,0	18,6	392,5	12,3	288,0
15 Oct. '47	2,1	310,6	5,8	19,4	401,8	11,5	295,8
22 Oct. '47	2,0	304,2	6,3	19,6	402,0	9,4	297,1

DE NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte balans op 27 October 1947.

Activa.		
Wissels, promessen en schuldbrieven in disconto	Hoofdbank f — Bijbank " — Agentsch. " 17.578,83	f 17.578,83 ¹⁾
Wissels, schatkistpapier en schuldbrieven, door de Bank gekocht (art. II, te lid. sub 3 van de Bankwet 1937 ° art. 4 van het Koninklijk besluit van 1 October 1945, Staatsblad No. F 204)		—
Schatkistpapier, door de Bank overgenomen van de Staat der Nederlanden ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947		2.100.000.000,—
Beleningen: Hoofdbank f 145.620.395,81 ¹⁾		
(incl. voorschotten in rekening-courant op onderpand)	Bijbank " 1.617.953,12 Agentsch. " 8.703.750,96	
	f 155.942.099,89	
Op effecten, enz.	f 155.472.982,37 ¹⁾	
Op goederen en celen	" 469.117,52	155.942.099,89 ¹⁾
Voorschotten aan het Rijk (art. 16 van de Bankwet 1937)		—
Boekvordering op de Staat der Nederlanden ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947		1.500.000.000,—
Munt en muntmateriaal:		
Gouden munt en gouden muntmateriaal	f 504.431.909,44	
Zilveren munt, enz.	" 2.306.358,—	506.738.267,44
Papier op het buitenland	f 173.075.800,—	
Tegood bij correspondenten in het buitenland	" 113.845.875,80	
Buitenlandse betaalmiddelen	" 5.143.936,86	292.065.612,66
Belegging van kapitaal, reserves en pensioenfonds	" 77.986.130,30	
Gebouwen en inventaris	" 3.500.000,—	
Diverse rekeningen	" 59.175.202,53	
		f 4.695.424.891,65

Passiva.

Kapitaal	f 20.000.000,—
Reservefonds	" 12.452.579,46
Bijzondere reserves	" 32.247.868,69
Pensioenfonds	" 16.866.105,96
Bankbiljetten in omloop (oude uitgiften)	" 125.346.595,—
Bankbiljetten in omloop (nieuwe uitgiften)	" 2.829.409.125,—
Bankassignaties in omloop	" 553.180,21
Rekening-courant saldo's:	
's Rijks Schatkist:	f 967.261.395,39
Geblokkeerde saldo's van banken	" 56.249.015,23
Geblokkeerde saldo's van anderen	" 38.828.704,08
Vrije saldo's	" 466.932.081,63
	f 1.529.271.196,33
Diverse rekeningen	" 129.278.241,—
	f 4.695.424.891,65

¹⁾ Waarvan schatkistpapier rechtstreeks door de Bank in disconto genomen

¹⁾ Waarvan aan Nederlands-Indië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad no. 99) .. 39.529.875,—
Circulatie der door de Bank namens de Staat in het verkeer gebrachte muntbiljetten 146.170.601,50

ZWEDSE RIKSBANK.

(Voornaamste posten in miljoenen kronen).

Data	Metaal		Staatsfondsen		Saldi buitenland	Fondsen ter beschikking der staats-schuld	Promessen staats-schuld
	Goud	Over-waarde goud	Eigen	Vreemd			
31 Dec. 1946	839	532	1.544	504	284	94	182
7 Oct. 1947	213	135	2.432	379	129	94	182
15 Oct. 1947	219	139	2.456	382	121	94	182
23 Oct. 1947	219	139	2.485	379	138	94	182

Data	Biljetten in circulatie	Deposito's			45 dagen	Buitenlandse banken	Regularisatie-rekening
		Direct opvraagbaar					
		Totaal	Staat	Banken			
31 Dec. 1946	2.877	875	706	94	230	174	7
7 Oct. 1947	2.557	816	601	149	163	187	3
15 Oct. 1947	2.537	884	602	218	163	183	3
23 Oct. 1947	2.503	924	596	266	163	178	3

GROOTHANDELSPRIJZEN VAN GRANEN, VELDBONEN, BÖTER EN KAAS.

Tijdvak	Tarwe	Rogge	Gerst		Haver	Mais	Sorghum	Kaffir-corn	Millet-zaad	Veld-bonen	Boter	Kaas
	Inlandse voor maal-doelende, naar kwaliteit, af binnenland. Per 100 kg.	Inlandse naar kwaliteit. Per 100 kg.	Voergerst inlandse, af binnenland. Per 100 kg.	Brouwergerst inlandse, af binnenland. Per 100 kg.	Inlandse naar kwaliteit per 100 kg.	Uitsluitend veevoeder, stomend A'dam/R'dam per 100 kg.	Uitsluitend veevoeder, stomend A'dam/R'dam per 100 kg.	Uitsluitend veevoeder, stomend A'dam/R'dam per 100 kg.	Uitsluitend veevoeder, stomend A'dam/R'dam per 100 kg.	Af binnenland per 100 kg.	Leeuwarden, af fabriek per kg.	Goudse volvet Leeuwarden, af fabriek per kg.
Jan. 1947	21,77 ^a	21,52 ^a	22,75	23,65	21,50	22,67 ^a	20,67 ^a	20,67 ^a	20,67 ^a	24,51	2,31	1,51
Febr.	21,75	21,50	23,75	24,06	21,86	22,67 ^a	20,67 ^a	20,67 ^a	20,67 ^a	24,81	2,31	1,55
Maart	21,96	21,32	24,75	24,58	22,37 ^a	22,67 ^a	20,67 ^a	20,67 ^a	20,67 ^a	24,92	2,31	1,52
April	22,00	21,20	24,97	.	22,56	22,67 ^a	20,67 ^a	20,67 ^a	20,67 ^a	27,00	2,31	1,52
Mei	21,90	21,25	26,25	.	22,75	22,67 ^a	20,67 ^a	20,67 ^a	20,67 ^a	31,00	2,28	1,54
Juni	21,50	21,25	27,00	.	.	22,67 ^a	20,67 ^a	20,67 ^a	20,67 ^a	.	2,28	1,52
Juli	21,50	21,25	.	.	.	22,67 ^a	20,67 ^a	20,67 ^a	20,67 ^a	.	2,25	1,35 ^{b)}
Aug.	21,25	21,25	20,35	23,00	18,85	22,17 ^a	20,17 ^a	20,17 ^a	20,17 ^a	28,00	2,25	1,40
Sept.	21,35	21,25	20,35	23,00	18,85	22,17 ^a	20,17 ^a	20,17 ^a	20,17 ^a	28,00	2,25	1,41
29 Sept.—
4 Oct.	21,25-21,35	21,25-21,35	20,35-20,50	23,00-23,50	18,75-19,00	22,17 ^a	20,17 ^a	20,17 ^a	20,17 ^a	28,00	2,25	1,34
6-11 Oct.	21,25-21,35	21,25-21,35	20,35	23,00-23,50	18,55	22,17 ^a	20,17 ^a	20,17 ^a	20,17 ^a	.	2,25	1,36
13-18 Oct.	21,20-21,40	21,20-21,40	20,35	23,00-21,25	18,85	22,17 ^a	20,17 ^a	20,17 ^a	20,17 ^a	23,00	2,25	1,35
20-25 Oct.	21,20-21,50	21,20-21,50	20,35	23,00-23,25	18,85	22,17 ^a	20,17 ^a	20,17 ^a	20,17 ^a	23,00-24,00	2,25	1,35

^{b)} Op 1 Juli is voor de detailhandel de zomerprijs ingegaan. Deze ligt lager en beïnvloedt de groothandelsprijs.

VERKEER EN VERVOER IN NEDERLAND.

Omschrijving	Eenheid	Maandgem. 1938	April 1947	Mei 1947	Juni 1947	Juli 1947	Aug. 1947
Indexcijfer vervoer, wilde binnenvaart		100	165	153	159	146	155
Vervoer wilde binnenvaart waarvan brandstoffen	1.000 t.	917	1.510	1.399	1.454	1.340	1.422
Wilde binnenvaart, prestatie	mill. t/km	260	466	444	420	441	385
		127	223	205	202	199	169
Indexcijfer eigen vervoer te water		100	99	98	127	123	
Eigen vervoer te water	1.000 t.	600	593	590	762	738	
Idem, prestatie	mill. t/km	45	47	44	52	53	
Indexcijfer internat. binnenvaart (laadvorm.)		100	33	37	41	42	42
Binnengekomen schepen	Aantal	6.146	1.570	1.759	1.777	2.193	2.485
Laadvermogen	1.000 t.	3.572	799	920	964	1.122	1.133
Lading	"	2.092	393	378	405	434	515
waarvan onder: Nederlandse vlag	"	1.566	289	286	316	347	425
" " Belgische vlag	"	126	99	86	85	80	82
Vertrokken schepen	Aantal	6.082	1.850	1.868	2.051	2.376	2.544
Laadvermogen	1.000 t.	3.494	965	1.014	1.152	1.251	1.147
Lading	"	2.252	428	579	623	703	565
waarvan onder: Nederlandse vlag	"	1.559	290	407	488	524	405
" " Belgische vlag	"	229	113	134	90	112	105
Schepen in doorvaart	Aantal	2.144	1.029	1.243	1.416	1.360	1.448
Laadvermogen	1.000 t.	1.427	776	912	1.024	919	986
Lading	"	1.051	460	532	590	508	500
waarvan onder: Nederlandse vlag	"	199	151	185	189	162	152
" " Belgische vlag	"	544	190	249	291	267	276
Indexcijfer zeevaart (inhoud)		100	38	44	44	47	50
Binnengekomen zeeschepen	Aantal	1.758	665	817	836	906	958
Bruto inhoud	1.000 R.T.	4.416	1.715	1.950	1.965	2.000	2.191
Idem, alleen geladen schepen	"	3.834	1.548	1.839	1.808	1.869	2.070
waarvan in lijnvaart	"		765	846	888	972	1.136
Vertrokken zeeschepen	Aantal	1.738	666	830	803	9 8	922
Bruto inhoud	1.000 R.T.	4.418	1.682	1.972	1.903	2.173	2.230
Idem, alleen geladen schepen	"	3.216	1.008	1.156	1.099	1.333	1.342
waarvan in lijnvaart	"		777	898	868	1.017	1.096
Goederenverkeer ter zee:							
Gelost bij invoer	1.000 t.	1.018	940	950	1.386	1.316	940
" " doorvoer	"	1.738	102	143	234	427	376
Geladen ^{b)} bij uitvoer	"	484	127	154	139	145	177
" " doorvoer	"	1.421	91	168	142	183	168
Indexcijfer goederenvervoer Ned. Spoorwegen		100	113	100*	99*	109*	
Goederenvervoer Ned. Spoorwegen, totaal	1.000 t.	1.207	1.365	1.203*	1.199*	1.320*	
waarvan grensoverschrijdend	"	412	288	226*	198*	219*	
Reizigerskilometers Ned. Spoorwegen	1 miljoen	242	508	540*	510*	593*	
Tramwegen, vervoerde reizigers	1 miljoen	21,2	47,7	49,6	45,2		
Interloc. autobusdiensten; vervoerde reizigers	"	5,7	13,7	14,6	14,2		
Locale autobusdiensten; vervoerde reizigers	"	4,4	8,6	9,0	8,4		
Indexcijfer verkeer op de rijkswegen		100	147	152	149	157	170
Slachtoffers verkeersongevallen:							
Overleden	Aantal	65	84	85	82	68	85*
Ernstig gewond	"	368	521	590	603	706	626*
Licht gewond	"	918	528	612	661	679	652*
Indexcijfers:							
Overleden	100	129	131	126	105	131*	
Ernstig gewond	100	142	160	164	192	170*	
Licht gewond	100	58	67	72	74	71*	

^{b)} Bunkermateriaal e.d. niet inbegrepen.
* Voorlopig cijfer.

NATIONALE BANK VAN BELGIË.
(Voornaamste posten in miljoenen francs):

Data	Totaal van de goudvoorraad ¹⁾	Buitenlandse deviezen	Papier op België	Voorschotten op overheidsfondsen	Deel- en pasmunt	Vorderingen op de Staat
26 Dec. 1946	32.226	5.648	4.953	214	698	49.158
11 Sept. 1947	28.459	12.288	4.433	316	737	51.866
18 „ 1947	28.479	12.340	4.693	319	757	50.686
25 „ 1947	28.478	12.169	4.499	440	727	50.881
2 Oct. 1947	28.288	12.531	4.848	600	708	51.861
9 „ 1947	28.434	12.229	5.445	467	705	51.916
16 „ 1947	27.611	12.431	4.887	422	735	52.191

Data	Overheidsfondsen	Totaal activa ²⁾	Bankbiljetten in omloop	Rekening-courant saldi		Besluitwet van 6 Oct. '44 ³⁾
				van de Schatkist	van anderen	
26 Dec. 1946	637	159.377	72.165	4	4.482	614
11 Sept. 1947	637	165.247	79.013	4	4.771	518
18 „ 1947	637	164.665	78.309	5	4.695	516
25 „ 1947	637	164.592	78.125	5	4.678	515
2 Oct. 1947	637	166.275	79.647	5	4.667	514
9 „ 1947	637	166.774	79.750	4	4.902	512
16 „ 1947	637	165.907	78.964	4	4.930	511

¹⁾ Waarvan 10.493 miljoen frcs onbeschikbaar goudsaldo na waardering van de goudvoorraad (Besluitwet no. 5 van 1-5-1944).

²⁾ Waaronder begrepen de post „Emissiebank te Brussel”, ten bedrage van 64.597 miljoen frcs.

³⁾ Deze post omvat: oude biljetten over te boeken op tijdelijk onbeschikbare of geblokkeerde rekeningen en niet aangegeven oude biljetten.

Annonces voor het volgend nummer

dienen uiterlijk Maandag 3 Nov. a.s. in het bezit te zijn van de administratie, Lange Haven 141, Schiedam

MAANDCIJFERS.

GECOMBINEERDE MAANDSTAAT VAN DE VIER NEDERLANDSE GROTE BANKEN EN VAN HET NEDERLANDSE BEDRIJF-VA-DE NEDERLANDSCHE HANDEL-MAATSCHAPPIJ.

(In miljoenen guldens)	Nederl. Banken		Nederl. Banken en Ned. Handel-Mij.	
	31 Aug. 1947	30 Sept. 1947	31 Aug. 1947	30 Sept. 1947
Activa:				
Kas, kassiers en daggeldleningen	78	71	93	89
Ned. schatkistpapier	2260	2338	2763	2847
	2338	2409	2856	2936
Ander overheidspapier	30	31	57	61
Wissels	3	3	6	5
Bankiers in binnen- en buitenland	80	77	140	137
Prolong. en voorsch. tegen effecten	34	35	46	46
	147	146	249	249
Debiteuren	366	367	447	446
Effecten en syndicaten	10	10	16	16
Deelnemingen (incl. voorschotten)	32	32	44	44
	408	409	507	506
Gebouwen	12	12	16	16
Diverse rekeningen	—	—	—	—
Belegde bestemmingsreserven	1	1	1	1
	2906	2977	3629	3708
Passiva:				
Crediteuren	2413	2470	3027	3090
Wissels	1	1	1	1
Deposito's op termijn	153	163	187	203
Kassiers en genom. daggeldl.	10	8	10	8
Diverse rekeningen	78	84	101	103
Bestemmingsreserven	1	1	1	1
	2656	2727	3327	3406
Aandelenkapitaal	170	170	210	210
Reserve	80	80	92	92
	2906	2977	3629	3708

GEMEENTE AMSTERDAM

**Uitgifte van f 60.000.000,— 3-3½ pCt.
obligatiën der lening 1947,
in stukken van f 1.000,— en f 500,— nominaal.**

Ondergetekenden berichten, dat zij de inschrijving op bovengenoemde uitgifte bij hun-kantoren te Amsterdam, Rotterdam en 's-Gravenhage openstellen op

DINSDAG 4 NOVEMBER 1947,

van des voormiddags 9 uur tot des namiddags 4 uur,

tot de koers van 100 pCt.

met recht van voorkeur voor houders van de niet uitgelote obligatiën der per 5 December 1947 aflosbaar gestelde 3½ pCt. leningen Amsterdam 1937 IV, V, VI en VII, zoals in het prospectus nader omschreven.

Prospectussen en inschrijvingsformulieren zijn bij de kantoren van inschrijving verkrijgbaar.

De Twentsche Bank N.V.
Lippmann, Rosenthal & Co.
Rotterdamsche Bankvereniging N.V.
Incasso-Bank N.V.

Nederlandsch-Indische Escompto
Maatschappij N.V.

R. Mees & Zoonen

Hope & Co.
Nederlandsche Handel-
Maatschappij, N.V.
Amsterdamsche Bank N.V.

Pierson & Co.
Banque de Paris et des
Pays-Bas.

AMSTERDAM, 28-October 1947.
ROTTERDAM,

N.V. EMBALLAGEFABRIEKEN EN HOUTHANDEL

gevestigd te Rotterdam

Uitgifte van f 1.800.000,- aandelen in stukken van f 150,- aan toonder, ten volle deplende in de winst over het boekjaar 1947/48

Ondergeteekende bericht, dat de inschrijving op bovengenoemde uitgifte, uitsluitend voor aandeelhouders, zal zijn opengesteld bij hare kantoren te Rotterdam, Amsterdam en 's-Gravenhage op

VRIJDAG 31 OCTOBER 1947

van des voormiddags 9 tot des namiddags 4 uur, tot den koers van 120 pCt., op de voorwaarden van het prospectus d.d. 22 October 1947. Prospectus en inschrijvingsbiljetten zijn bij bovengenoemde kantoren verkrijgbaar.

ROTTERDAMSCH E BANKVEREENIGING N.V.

◆ Beschikbare krachten ◆

Jurist-econoom

stelt zich voor enkele dagen per week beschikbaar om in een klein bedrijf in het Westen des lands die werkzaamheden te doen, die in een groot bedrijf de directie-secretaris verricht. Hij is zeer ervaren in financiële, fiscale, economische, sociale, organisatorische en personeelsaangelegenheden, evenals in het voeren van besprekingen met cliënten en overheidsinstanties. Brieven onder no. ESB 1044, bur. van dit blad, postbus 42, Schiedam.

Econoom

ec. drs., midden 30, ruime ervaring in het bedrijfsleven zowel als op ambtelijk en sociaal gebied, veelzijdig georiënteerd, zoekt belangwekkende werkring in het westen des lands. Br. lett. C.K.B., Nijgh & van Ditmar, Parkstraat 27, Den Haag.

Hoofd sociale instelling

31 jaar, zoekt werkring aan sociale afdeling van een onderneming. Gelieve brieven te zenden aan de administratie v. d. blad onder no. ESB 1047, postbus 42, Schiedam.

◆ Vacatures ◆

KANTOOR Mr. Dr. A. KAMMER, Westzeedijk 122, Rotterdam-C. vraagt voor zo spoedig mogelijk

jong energiek accountant

lid N.I.V.A. of V.A.G.A.

bereid en in staat om geheel zelfstandig als leider van de accountantsafdeling op te treden. Bij gebleken geschiktheid levenspositie. Schriftelijke sollicitaties met uitvoerige inlichtingen aan bovengenoemd adres.

Welke

accountant/bedrijfseconoom

of eerste assistent (N.I.V.A. of V.A.G.A.) is belangstellend, zich in Den Haag zelfstandig te vestigen in associatie of nauw contact met accountant/bedrijfseconoom (lid N.I.V.A.) met internationale instelling, lange ervaring en goede binnen- en buitenlandse relaties, die in het Oosten van het land enkele kantoren heeft, teneinde wederzijdse belangen te behartigen op een ruim economisch terrein. Kantoor met telefoon enz. op eerste stand in Den Haag reeds beschikbaar. Brieven onder no. 5837 aan Arc's Advertentie-Bedrijf, Kettingstraat 2, Den Haag.

Ir. J. M. LOUWERSE, Bedrijfskundig Ingenieur, Moreelsepark 3 te UTRECHT vraagt voor de leiding van de Afdeling Accountancy

academisch gevormd of rijksaccountant

prima referenties vereist, alsmede

secretaresse

Middelbaar Onderwijs en kantoorervaring. Uitvoerige sollicitaties, uitsluitend schriftelijk.

ACCOUNTANTSKANTOOR (N.I.V.A.) vraagt ten spoedigste voor Rotterdam:

medewerker

voor, verantwoordelijke, leidende, functie. Ook bijna afgestudeerden komen in aanmerking. Br. met uitvoerige inlichtingen onder no. ESB 1049 aan het bur. van dit blad, postbus 42, Schiedam.

BANKINSTELLING te Amsterdam zoekt:

a. voor haar secretariaat:

jong JURIST

bij voorkeur met enige bankervaring en/of ervaring op het gebied der accountancy;

b. voor haar fin.-economische afd.:

jong ECONOOM

voor het verrichten van research- en documentatiewerk.

Uitvoerige sollicitaties te richten tot Advertentiekantoor de Bussy, Rokin 60, Amsterdam-C. onder No. 3081 S.Z.

International Business Machines Corporation New York
kondigt 2 belangrijke nieuwe machines aan:

1. IBM Calculating Punch, Type 602,
2. IBM Proof Machine, Type 801.

Vraagt nadere inlichtingen aan:

Internationale Bedrijfsmachine Mij N.V.
Frederiksplein 34, Amsterdam-C., Tel. nrs. 33406, 33656, 31856

VAN GEND & LOOS

expedieert van huis tot huis

van dorp naar stad – van land naar land

Bestelde U reeds het handboek

Consumentenonderzoek voor Nederland, najaar 1947?

De resultaten van een onderzoek
bij bijna 6000 huisgezinnen.

Onmisbaar voor Uw marktanalyse.

Inlichtingen en bestellingen:

**Nederlandse Stichting voor Statistiek
te Leidschendam.**

Maakt gebruik

van onze speciale rubriek „Vacatures” voor het
oproepen van sollicitanten voor leidende functies.

N.V. ZWANENBERG - ORGANON

Maatschappij tot exploitatie van de bedrijven van
Zwanenberg's Fabrieken N.V. te Oss en houdster-
maatschappij van aandelen N.V. Organon te Oss,

GEVESTIGD TE OSS.

UITGIFTE

VAN

5000 GEWONE AANDELEN

elk groot f 1000.— nominaal,

ten volle delende in de winst van 1 Januari 1947 af,

tot de koers van 145 pCt.,

waarvan reeds 1500 aandelen op emissievoorwaarden zijn geplaatst.

Ondergetekende bericht, dat zij op

WOENSDAG 5 NOVEMBER 1947,

van des voormiddags 9 uur tot des namiddags 4 uur,

de inschrijving openstelt op de resterende 3500 gewone aandelen
te **Amsterdam, Rotterdam, 's-Gravenhage** en **Nijmegen**
bij de Amsterdamsche Bank N.V. en te **'s-Hertogenbosch** bij de
Amsterdamsche Bank N.V. en de Firma F. van Lanschot, op de voor-
waarden van het prospectus d.d. 29 October 1947.

Prospectussen en inschrijvingsformulieren zijn bij de kantoren van
inschrijving verkrijgbaar.

AMSTERDAMSCHЕ BANK N.V.

AMSTERDAM, 29 October 1947.

„GROOTHANDEL”

algemeen weekblad
gewijd aan de be-
langen van de binn-
en buitenlandse
handel

Abonn.prijs f 15 p. jaar

Uitgave:

H. A. M. ROELANTS

Schiedam

Postbus 42

N.V. KONINKLIJKE
NEDERLANDSCHE
ZOUTINDUSTRIE

Boekelo · Hengelo

ZOUTZIEDERIJ

Fabriek van:
zoutzuur, (alle kwaliteiten)
vloeibaar chloor
chloorbleekloog
natronloog, caustic soda.